

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ
ЧЕТВЪРТА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ
НА

25. заседание

Четвъртъкъ, 24 декемврий 1942 г.

(Открито въ 16 ч. 20 м.)

Председателствувалъ подпредседателътъ Димитъръ Пешевъ. Секретари: Александъръ Загоровъ и Иванъ Минковъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		25.000 екземпляра речта на министра на финан-	
Отпуски	571,	ситъ по бюджета на държавата за 1943 бюджетна	
По дневния редъ:		година (Прието)	588
Законопроектъ за бюджета на държавата за 1943		2. На председателствувашия — Народното събрание	
бюджетна година (Първо четене — изложение на		да заседава и презъ ваканционния периодъ,	
министра на финанситъ)	571,	между 28 декемврий и 28 януарий (Приемане) .	588
Предложения: 1. На народния представителъ Ди-		Дневенъ редъ за следващото заседание	588
митъръ Киревъ (устно) за отпечатване въ			

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) При-
стъпватъ нуждния брой народни представители. Обя-
вявамъ заседанието за открито.
(Отсъствуватъ народнитъ представители: Александъръ
Радоловъ, Борисъ Поповъ, Василъ Цвѣтковъ, Велизаръ Ба-
гаровъ, Георги Чалбуровъ, Георги Миковъ, Дичо Тодо-
ровъ, Жико Струнджевъ, Иванъ Керемидчиевъ, Илия
Славковъ, Симеонъ Симеоновъ, Тодоръ Кожухаровъ и
Филипъ Махмудиевъ)
Има да ви направя следнитъ съобщения.

Разрешенъ е отпускъ на следнитъ г-да народни пред-
ставители:
Инж. Димитъръ Митковъ — 3 дни;
Екимъ Екимовъ — 1 день;
Д-ръ Иванъ Бешковъ — 3 дни;
Иванъ п. Константиновъ — 1 день, и
Игнатъ Хайдудовъ — 1 день.
Минаваме на дневния редъ:
Първо четене на законопроекта за бюджета на дърма-
вата за 1943 бюджетна година — изложение на министра
на финанситъ.
Моля г-на докладчика да го прочете.

(Докладчикъ Стамо Колчевъ: (Чете)

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ
за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година

Чл. 1. Разрешава се на министритъ да произвеждатъ, съгласно съ законитъ на държавата, презъ
43 бюджетна година, разходите, показани въ таблицитъ къмъ настоящия законъ, за 21.714.000.000 л.,
именно:

	Редовни разходи	Извънред. разходи	Всичко лева
По Върховното правителство	195.000.000	—	195.000.000
„ Държавнитъ дългове	2.934.800.000	5.200.000	2.940.000.000
„ Върховната и областнитъ смѣтни палати	42.335.000	—	42.335.000
„ Министерството на външ. работи и на изповѣданията:			
а) Министерството	126.480.000	—	126.480.000
б) Българска православна църква	164.530.000	—	164.530.000
„ Министерството на вътр. работи и народното здраве:			
а) Администрация и полиция	1.242.380.000	8.000.000	1.250.380.000
б) Главна дирекция на народното здраве	619.900.000	54.500.000	674.400.000
„ Министерството на народното просвѣщение	1.971.600.000	—	1.971.600.000
„ Министерството на финанситъ	549.800.000	400.200.000	950.000.000

	Редовни разходи	Извънред. разходи	Всичко лева
8. „ Министерството на правосъдието	349.260.000	—	349.260.000
9. „ Министерството на войната	7.267.200.000	1.588.800.000	8.856.000.000
10. „ Министерството на търговията, промишлеността и труда	241.000.000	—	241.000.000
11. „ Министерството на земеделието и държавните имоти	1.564.000.000	—	1.564.000.000
12. „ Министерството на обществените сгради, пжтищата и благоустройството	529.600.000	45.000.000	574.600.000
13. „ Министерството на железниците, пощите и телеграфите — Главна дирекция на пощите, телеграфите и телефоните	590.000.000	112.500.000	702.500.000
14. За процентно възнаграждение за поскупване на живота и месечно възнаграждение за деца, включително и за тия при народните театри и духовните семинарии — София и Пловдив	1.111.915.000	—	1.111.915.000
Кредитът по точка 14 се разпределя по министерства и дирекции, според нуждите им, от Министерския съвет, по доклад на министъра на финансите, и съгласно това разпределение се усилват съответните кредити за заплати.			
Всичко . .	19.499.800.000	2.214.200.000	21.714.000.000

Чл. 2. За покриване разходите по чл. 1 от настоящия закон, министрите се задължават да събират, според законите на държавата, през 1943 бюджетна година, приходите, показани в таблицата към настоящия закон, на сума 21.714.457.584 л., а именно:

	лева
1. Пръки данъци	3.195.000.000
2. Косвени данъци:	
а) от митниците	2.262.100.000
б) от акцизите	6.066.000.000
в) от такси и берии	210.000.000
г) от гербови налози	950.000.000
3. Глоби и конфискации	220.000.000
4. Държавни привилегии (монополи)	500.000.000
5. Приходи от сключени бюджети	172.000.000
6. Приходи от държавни предприятия:	
а) от държавните мини	50.000.000
б) от железниците и пристанищата	180.456.584
в) от пощите, телеграфите и телефоните	648.200.000
г) от Държавната печатница	65.000.000
д) от Държавната лотария	60.000.000
е) от минерални бани и извори	22.000.000
ж) от държавните гори	230.000.000
7. Приходи за заплати на учителите, на селските участъкови медицински лекари и др.	953.500.000
8. Разни административни и други приходи	4.084.070.000
9. Извънредни приходи	1.510.000.000
10. От заеми	5.200.000
11. Приходи от нетрансферираните суми по службата на външните държавни заеми	330.931.000
Всичко . .	21.714.457.584

Чл. 3. Оставатъ въ сила и действие и презъ 1943 бюджетна година:

а) постановленията на чл. 11 отъ закона за бюджета на държавата за 1941 бюджетна година;

б) постановленията на членове 11 и 18 отъ закона за допълнителния бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1941 бюджетна година („Държавенъ вестникъ“, брой 116, отъ 30 май 1941 г.) и чл. 10 отъ закона за допълнителния бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1941 бюджетна година („Държавенъ вестникъ“, брой 154, отъ 17 юлий 1941 г.).

Чл. 4. Такситъ, които епархийскитъ духовни съвети събиратъ въ полза на държавното съкровище, внасятъ въ сметката на чл. 39 отъ закона за бюджета на държавата за 1933/1934 финансова година, отъ 1 януарий 1943 г. оставатъ въ полза на епархийскитъ каси.

Чл. 5. Командированитъ свещеници въ освободенитъ презъ 1941 г. земи, когато командированитъ имъ въ тѣзи земи траятъ повече отъ 45 дни, получаватъ временно процентно увеличение на заплатитъ и временно добавъчно възнаграждение за семейно положение, каквото получаватъ постояннитъ служители въ тѣзи земи („Държавенъ вестникъ“, брой 199, отъ 9 септемврий 1941 г.), а на командированитъ въ Бѣломорската област се плащатъ и порционни и квартирни пари по чл. 2 отъ закона за облекчение материалното положение на държавнитъ, общински и други служители въ царството („Държавенъ вестникъ“, брой 145, отъ 6 юлий 1942 г.) и възнаграждението по чл. 3 отъ сѣщия законъ, ако съпругата и децата живѣятъ съ тѣхъ въ Бѣломорската област.

Чл. 6. Предвиденитъ въ бюджетитъ на всички министерства, дирекции и фондове, включително и ономнитъ учреждения (банки, мини, общини и други), архитектурни служби сж подчинени въ техническо отношение на Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството — Дирекция за архитектурни строежи.

Проектитъ и поемнитъ книжа за всички архитектурни строежи, изхождащи отъ тѣзи служби, съ заключение на специалнитъ строежи по Министерството на войната, подлежатъ на одобрение отъ Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Техническитъ служители при горнитъ служби се назначаватъ и уволняватъ отъ Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството, по предложение на съответнитъ министерства.

Чл. 7. Постановленията на членове 3, 4, 5 и 6 отъ този законъ оставатъ въ сила и действие отъ вѣнчението имъ съ законъ.“

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата министърътъ на финанситъ.

Министъръ Добри Божиловъ: (Отъ трибуната. Посрещнатъ съ продължителни ръкоплѣскания) Уважаеми г-да народни представители! Българскитъ Парламентъ днесъ пристѣпва къмъ една отъ най-важнитъ работи въ сегашната му сесия. Бюджетпроектътъ винаги е билъ единъ отъ най-важнитъ законодателни актове. Ако това е било така въ нормално време, толкова по-важенъ е той презъ военно време. И по обемъ сѣщо ние виждаме, че бюджетпроектътъ е една отъ най-важнитъ работи на Парламента, защото, както знаете, винаги досега приемането на редовнитъ бюджети е траяло отъ 40 до 50 заседания на пленума на бюджетарната комисия.

Г-да народни представители! Този пътъ азъ се явявамъ на пети пътъ предъ васъ, и то последнитъ четири години при една военна конюнктура, презъ време на една война, която постоянно се разширява, която постоянно увеличава стопанскитъ затруднения, финансовитъ тежести и бюджетнитъ напрежения.

Но, г-да народни представители, всички можемъ да си дадемъ отчетъ за важността на момента, който преживяваме, когато тази година, 1942 г., ние виждаме, че вече 90% отъ цѣлото човѣчество на земното кълбо е увлѣчено въ тази гигантска борба — една грандиозна война, която постоянно се разширява и която постоянно създава все по-важни и сѣдбоносни моменти за народитъ.

Г-да народни представители! Последователенъ на досегашната си практика, откакъ съмъ министъръ на финанситъ, азъ и този пътъ си позволихъ да ви раздамъ предварително, и то въ много по-голямъ размѣръ, отпечатанъ материала въ връзка съ работата на по-бюджетитъ, за да имате възможность по-системно и по-практично да си служите съ тѣхъ, било при разискванията въ бюджетарната комисия, било при гласуването имъ.

Г-да народни представители! Азъ не смѣтамъ да говоря много този пътъ, затуй защото, първо, въ този моментъ, когато топочетъ, гранатитъ и бомбитъ говорятъ и чертаятъ

сдвинитѣ на народитѣ, на насъ се налага да говоримъ по-малко, но да дадемъ повече дѣла, които да отговарятъ на изискванията на момента. (Рѣкопийскания)

На второ мѣсто затуй, защото по-голямата частъ отъ цифровия материалъ азъ, за улеснение, както казахъ, отпечатахъ и ви го раздадохъ предварително. На трето мѣсто, защото четири пѣти досега, откакъ съмъ ималъ случая да правя моитѣ изложения по бюджета, азъ съмъ ви изложилъ всичкитѣ по-важни принципи на финансово-бюджетната политика на правителството. Следователно, ще ми позволите да не се спирамъ и да повтарямъ всички тия подробности. И на последно мѣсто затуй, защото азъ бихъ желалъ, следъ като изслушахме записалитѣ се оратори по бюджета, въ края, преди гласуването му, да дамъ още нѣкои разяснения въ връзка съ повдигнатитѣ въпроси.

Г-да народни представители! Нашата военно-финансова политика — бихъ я нарекълъ азъ — въ момента е ясна. Тя не може да бѣде друга, освенъ тази, която е въ всички страни: и въ воюващи, и въ невоюващи, и въ неутрални. Навсѣкжде по земното кълбо, въ всички страни, бюджетитѣ носятъ отпечатъка на военното време, въ което живѣемъ. И вие, ако анализирате тѣзи четири-петъ бюджета презъ последнитѣ години, може би съ основание бихте ме квалифицирали като единъ воененъ финансовъ министъръ, но това ще ми даде само основание да се почувствувамъ повече поласканъ и по-гордъ, защото смѣтамъ че така ние изпълняваме най-добре дълга си къмъ нашата страна. И действително, ако вие вземете бюджета отъ 1936 г., когато военнитѣ разходи бѣха 20% — отъ 6 милиарда бюджетътѣ бѣха 1.200.000.000—1.300.000.000 л., за 1942 г., когато ние бюджетътъ ни нарастна къмъ 25 милиарда лева, ние виждаме нашитѣ военни разходи въ размѣръ на 46%, или къмъ 11 милиарда лева. Това, сравнено съ туй, което става въ другитѣ страни, е по-малко и то не може да бѣде другояче.

Но успорядно съ това азъ смѣя да подчертая, че покрай задоволяването на военнитѣ нужди нашата финансово политика съумѣ да намѣри срѣдства и начини да даде достатъчно кредити за задоволяването и на нуждитѣ на нашето производство, главно — на нашето земедѣлие, да даде срѣдства и за едни строежи небивали досега, да даде срѣдства и за културнитѣ нужди на страната, да даде срѣдства и за провеждането на една засилена политика на социални реформи.

Азъ не искамъ да пропусна случая отъ това мѣсто, за успѣването на тая политика да изкажа благодарността и признателността на българското правителство къмъ народа ни, въ лицето на българския данъкоплатецъ.

Г-да народни представители! При все това азъ смѣтамъ, че съ нѣколко думи съмъ дълженъ да се спра и да обясня, безъ да повтарямъ, както казахъ, туй, което е казано въ миналото, кои сѫ принципитѣ на нашата военно-финансова бюджетна политика, какви сѫ поставенитѣ цели, които ние гоимъ, и каква е програмата за нейното осъществяване.

На първо мѣсто, почерпили поука отъ последната война, ние виждаме, че старитѣ, класическитѣ срѣдства сѫ си вече отживѣли времето и че сегашната военна конюнктура търси нови срѣдства и нови начини за задоволяването на належащитѣ нужди. Преди вѣкъ Наполеонъ бѣше казалъ: „Дайте ми пари, азъ ще победя цѣлия свѣтъ.“ Единъ вѣкъ следъ това, обаче, другъ единъ старъ французки генералъ каза: „За да победи единъ народъ, не е достатъчно той да има само злато.“ Воденитѣ въ миналото войни не ангажирваха даже цѣлия националенъ доходъ на народитѣ, които воюваха, а не бѣха рѣдки случантѣ, когато тѣ получаваха заеми отъ други невоюващи страни, които имъ помагаша и парично, и съ сурови материали. Сега, обаче, това е изключено. Сега райхсминистърътъ на стопанството Функъ каза: „Пари лесно азъ ще намѣря, но войната се води съ сурови материали и съ работна рѣка, а сурови материали може да имаме само толкова, колкото всѣка една отъ голѣмитѣ страни на двата воюващи лагери притежава.“

Наполеоновитѣ войни траяха 20 години и тѣ не ангажираха повече отъ 18% отъ националния доходъ. Кримската война трая 2 години — отъ 1854 до 1856 — и тя ангажира само 12% отъ националния доходъ. Как о виждаме ние сега? Сега ние виждаме странитѣ, които воюватъ да правятъ голѣми напрежения, ангажирайки 60—80% отъ националния си доходъ изцѣло въ разходи за нуждитѣ на войната.

Но преди да разгледамъ въ подробности нашата бюджетна и финансова политика, както казахъ, нека въ резюме да кажа нейнитѣ принципи, нейнитѣ цели и нейната програма. Тѣ биха могли да се резюмиратъ въ следнитѣ точки.

На първо мѣсто, финансово-бюджетната ни политика презъ военната конюнктура сѣ стреми съ всички начини и срѣдства да засили нашето производство колкото се може повече, защото безъ засилено производство ние нѣмаме и не можемъ да имаме здрави нито държавни, нито частни финанси. Безъ засилено производство ние не бихме могли да имаме здраво нито частното, нито общото държавно национално стопанство. Ако искате даже, безъ засилено производство никоя страна не може да има голѣма военна мощъ. Това е въ всички страни, това е и у насъ. И затова правителството отдава най-голѣмо значение на производството. Всичко друго може да остане настрана, но производството, правителството се стреми съ всички възможни начини да засили и да укрепи.

Г-да народни представители! Въ туй направление на васъ сѫ известни грижитѣ на правителството презъ последнитѣ 4-5 години въ борбата му срещу глада за з мѣ, въ старанието му да намѣри едно разрешение на този въпросъ, защото две трети отъ нашия народъ, който не може да живѣе само съ приходитѣ отъ 20-30-тѣ декари, които притежава, има право да се стреми къмъ по-добъръ доходъ, къмъ по-добъръ битъ на животъ. Крайно време е къмъ това да прибавимъ и нашитѣ усилия, щото съ всички срѣдства и начини, покрай прокараната хоризонтална земеделска трансформация, да ускоримъ прокарването на една вертикална такава, да засилимъ индустриализирането на суровитѣ земеделски артикули, да разработимъ и нашитѣ подземни богатства, та, покрай задоволяването на другитѣ нужди, да разрешимъ и другъ единъ проблемъ — проблема за скритата селска безработица.

Но второ мѣсто, въ нашата военно-финансова политика седи въпросътъ, щото съ данъчната ни система да можемъ, чрезъ единъ най-строгъ, социално справедливъ начинъ за разхвърляне на данъчното бреме, да съберемъ колкото се може повече срѣдства, за да отговоримъ на голѣмитѣ нужди на момента. Нашитѣ старания въ туй направление отиватъ дотамъ, докъдето е позволено, за да не убиемъ производството, да не го спънемъ, да не спремъ частната инициатива. Разбира се, че въ това отношение ние имаме голѣмата подкрепа въ съзнанието на българския народъ, който сега, презъ военното време, не ще да търси ония обективни условия, които сѫ били презъ нормално време. Разбира се, че презъ военното време нашата данъчна система търси всячески да може да намѣри най-лесния и най-бързия начинъ за събиране на данъцитѣ. Защото, много естествено е, една данъчна система, която би проточила години спороветѣ по облагането, която би проточила съ години събирането на приходитѣ, тя не би отговорила на нуждитѣ на момента.

На трето мѣсто, въ военно-финансовата ни политика стои задачата, съ всички срѣдства да се боримъ противъ случайнитѣ, неестественитѣ, бързитѣ и голѣмитѣ забогатявания, вследствие на военната конюнктура, защото това разяжда народното единение и трови душитѣ на мобилизиранитѣ войници.

На четвърто мѣсто, чрезъ една диференцирана данъчна политика ние се стремимъ да облагаме туй, което не е толкова необходимо, туй, което е по-люксово, даже да намалимъ неговото употребление, защото, отъ социално-морално гледище, то сѣсно убива народния духъ.

На пето мѣсто, съ всички начини и срѣдства ние се боримъ противъ появата на всѣкакво начало на каквато и да била инфлация — тази нежелана и коварна спътница на всѣка война.

На шесто мѣсто, следъ като стопанската политика регулира производството и разпредѣли и регулира консумацията, следъ като нормира и задържи ценитѣ, иде редътъ на финансовата политика да регулира паричния пазаръ, да насърчи и да увеличи спестовността, да я осмисли стопански, за да не отиде въ тезоризация, но да отиде да се влѣе въ кредитната система на страната, оттамъ да помогне за финансиране за войната и да допълни това, което по пѣтя на данъцитѣ не може да се постигне.

И на седмо мѣсто, г-да народни представители, това е да се обхване изцѣло националниятъ ни доходъ и, чрезъ едно близко сътрудничество, чрезъ една координация между общата ни държавна, стопанска и финансова политика, да се даде на този националенъ доходъ такава направление, да се преследва такава целъ, каквато нуждата на военното време въ момента поставя.

Г-да народни представители! Безспорно, че прокарването на тази политика ще е съвсемъ лека работа; безспорно, че трудноститѣ за това постоянно се увеличаватъ. Тѣ се увеличаватъ и затова, защото данъчната администрация има да се справя не съ квалифицирани търговци, които водятъ книги, които иматъ установено седалище, които сѫ подали своитѣ декларации, но, както казахъ, съ слу-

майни забогатявания, съ неквалифицирани търговци. И мъчно може да се обхване всичко — даже не може да се обхване нищо — още при реализирането на доходите. И тогава на финансовата администрация остава по-тежката задача, да следи тѣзи доходи съ неизвестен източникъ, реализирани отъ неквалифицирани данъкоплатци при платенето имъ и тамъ да търси своето.

Но, г-да народни представители, колкото и да ми е деликатно, азъ не мога да отбѣгна да не подчертая резултатитѣ отъ нашата финансова, данъчна и бюджетна политика досега. Благодарение на тази политика ние можахме да очертосимъ приходитѣ си отъ прѣки и к свени данѣци презъ последнитѣ 4-5 години; благодарение на тази политика ние можахме да се справимъ съ едни разходи, четири пѣти уголѣмени, и не само да балансираме бюджетитѣ, но и да реализираме известенъ измѣсекъ; благодарение на тази политика ние събрахме 10 милиарда лева вътрешенъ заемъ и трипроцентови бонове; благодарение на тази политика ние увеличихме вътрешната спестовностъ (влогове) отъ 3 милиарда лева, както бѣше отъ 31 августъ 1939 г. до края на 1940 г., на 7 милиарда лева годишно презъ последнитѣ две години, за 1941 г. и за 10 месеца отъ настоящата 1942 г.; благодарение на тази политика презъ първитѣ 10 месеца на настоящата година ние не само събрахме, но и надхвърлихме съ 3 милиарда лева съразмѣрно предвиденитѣ приходи по бюджета. Отъ тази политика, най-после, азъ смѣя да черпя куражъ и вѣра. Прокарвана енергично, строго и неотклонно и въ бжъще, ние можемъ да разчитаме, че тя ще ни даде още по-добри резултати, ще ни запази отъ всѣкакви изненади и ще можемъ да посрещнемъ даже по-голѣми разходи. („Браво!“ Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ и миналата година въ изложението си по бюджета се спрѣхъ на връзката, на въздействието, на взаимодействието, бихъ казалъ, между стопанската и финансовата политика. Азъ не искамъ да повтарямъ това и сега, но съ нѣколко думи само ще кажа, че тази зависимостъ постоянно расте, увеличава се, та никжде въ никоя страна нѣма самостоятелна, независима финансова политика, че следователно, и у насъ не може да бжде другояче и че финансовата ни политика е не само несамостоятелна и зависима, но тя се обуславя отъ общата ни държавна стопанска политика. Примѣри за това азъ мога да ви посоча колкото искате, но ще се задоволя само съ нѣколко.

Вие знате, че презъ 1942 г., при измѣнение на закона за военновременнитѣ печалби, ние направихме едва ли не една революция въ нашата данъчна система, като съ чл. 1а отъ закона за военновременнитѣ печалби постановихме да изземваме презъ време на войната приходитѣ на физическитѣ лица до 90% и да оставимъ на тѣхъ само 10%. Съ фискална целъ ли направихме това? Не. Има ли, съществувва ли въ друга страна такова облагане? Не. За какво го направихме? Направихме го, за да помогнемъ на нашата обща държавна стопанска политика, като съ това финансовата политика принесе най-голѣма жертва и отстъпи тѣзи приходи за уравнилителния фондъ, който има по-скоро една социално-стопанска целъ, но въ никой случай не и фискална.

На второ мѣсто, още въ началото на 1940 г., когато затрудненията се увеличиха, когато видѣхме, че търговскиятъ рискъ и военниятъ рискъ не сѣ по силитѣ на чашитѣ отдѣлни търговци и индустриалци, какво направи държавата? Тя основа двѣтѣ голѣми стопански организации „Българска търговия“ и „Българска промишленостъ“. Въ началото тя се опита да остави частъ отъ рисковетѣ въ тежестъ на нашитѣ стопански дейци, но, като видѣ, че това е невъзможно и че е необходимо да поеме цѣлия рискъ, пое 100% военния и търговския рискъ и даде, потъ гаранция на държавата, 4 милиарда лева кредитъ въ оборотъ на тѣзи две организа. и. Съ тѣхъ ние доставихме калай отъ Португалия, съ тѣхъ ние доставихме медъ отъ Съединенитѣ щати, съ тѣхъ ние доставихме гума чакъ отъ Япония, ние разпрострѣхме тѣхната дейностъ и можахме да доставимъ артикули отъ широка масова консумация: солъ, петролъ, жельзо и т. н. и т. н. Всѣки може да си представи, въ какво положение щѣше да бжде нашето стопанство, ако държавата не бѣше направила тази жертва, да поеме на свой рискъ всичката тази дейностъ за доставка на сурови материали за нашата търговия и индустрия.

На трето мѣсто, освобождаването отъ мита, за да можемъ да снабдяваме нашето население съ сравнително по-евтини стоки, постоянно върви. Миналата година азъ ви казахъ, че за 1941 г. ние жертвувахме 500 милиона лева, тази година сме жертвували вече 800 милиона лева за петролъ, солъ, жельзо и т. н., а предстои ни да жертвуваме още една крупна сума, може би отъ 400-500 милиона

лева мита, за да можемъ да внесемъ петъ милиона метра текстилни платове отъ Италия, които сѣ на пѣтъ, за да можемъ, при по-износни цени, да снабдимъ съ тѣхъ предимно нашето земеделско население и да му дадемъ единъ еквивалентъ за онова, което правимъ съ нашата вътрешна стопанска политика по отношение на ценитѣ.

Азъ мога да ви изброя още редица жертви отъ финансовата ни политика, направени все съ целъ да бждемъ въ унисонъ и въ координация съ подчертаната общодържавна стопанска политика.

Г-да народни представители! Позволете ми да кажа две думи и за вътрешния фронтъ. Никоя политика въ никоя страна, най-добрата да бжде тя, не може да разчита на пълненъ усѣхъ, ако нѣма дисциплина, ако нѣма спокойствие отъ страна на народа. Ако това е така за всичкитѣ страни и за всѣка политика, толкова повече то е вѣрно и за прокарването на една финансова политика. Азъ познавамъ критичното отношение на българина, когато се касае за пораженски духъ, когато се касае за сведения на български езикъ отъ черни радиостанции отъ всички краища на свѣта, които едва ли не казватъ: българи, разяждайте вашата държава, унищожете я, хвърляйте въ въздуха жельзницитѣ и т. н. и т. н.

Г-да народни представители! Азъ смѣтамъ за необходимо да отпратя отъ това мѣсто единъ апелъ къмъ българския народъ, да бжде критиченъ както досега, да се отнася съ презрение къмъ всички тѣзи пораженски духове и слухове, и не само да не се поддава, но и да ги опровергава и, съ свойствената му привързаностъ къмъ страната си, да вѣрва въ военно-финансовата политика на държавата, която е ясно очертана, която е почерпила поука отъ миналата война и която нѣма и не бива да повтори грѣшитѣ отъ миналата война, при каквито и да било случаи. Нека народътъ да вѣрва въ желанието на правителството да прокарва презъ време на войната колкото се може повече социално справедлива политика. Нека вѣрва, че никое държавно управление въ България нѣма да изостави идеята, че тежеститѣ на войната трѣбва да се понасягъ справедливо и по възможно най-удобния начинъ отъ населението. Нека тѣзи, които смѣтатъ, че съ разни умувания, че съ разни хитрувания ще избѣгнатъ това, да знаятъ, че въ края на краищата тѣ ще останатъ най-вече съ опарени прѣсти. Ние вече сме четвърта година въ войната, ние чувствуваме нейното влияние, но се чувствува и разликата между това, което бѣше презъ миналата война, и това, което е сега.

По нѣкои точки, засѣгащи финансовата политика, азъ по-късно ще се спра по-подробно. Сега привършвамъ съ тѣзи нѣколко думи по отношение на вътрешния фронтъ, съ подчертаването на нуждата отъ сплотеностъ, нуждата отъ дисциплина, нуждата отъ спокойствие, нуждата отъ вѣра въ социалната справедливостъ, съ която българското правителство ще иска докрай да се понасягъ тежеститѣ отъ войната. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Всѣка година при изложението си по бюджета азъ съмъ казвалъ по нѣколко думи за международното стопанско положение и за вътрешното стопанско положение. За съжаление, тази година, поради две причини, азъ трѣбва да бжда много оскѣденъ по тѣзи две точки: първо, че поради войната, по понятни причини, никой не публикува тѣзи си сведения открито и, второ, че не може да има сношения между двата воюващи лагера и, следователно, получаване на сведения. Единствениятъ източникъ въ туй отношение е Банката за международни плащания въ Базелъ, въ една неутрална страна, където отвреме-навреме проникватъ нѣкои сведения отъ международенъ характеръ.

За нашето вътрешно положение, също държейки смѣтка за изключителното положение, азъ не бихъ могълъ съ такава свобода да си послужа съ тѣзи сведения, съ които друга година съмъ си послужувалъ. При все това за международното стопанско положение бихъ могълъ да кажа нѣколко думи, почерпени, както ви казахъ, отъ отчетитѣ на Банката за международни плащания и отъ швейцарския и португалския печатъ, доколкото той е неутраленъ.*

Общата характеристика презъ 1942 г. за всички воюващи или подъ бойна готовностъ държави е намаляние на консумативнитѣ имъ шокове, отъ една страна, и увеличѣние на платежнитѣ срѣдства въ обращение, отъ друга страна. И миналата година азъ обяснихъ, че за увеличѣние на платежнитѣ срѣдства има обективни причини: първо, увеличенитѣ разходи, второ, че консумативнитѣ стоки не могатъ въ сѣщия размѣръ да се замѣнятъ съ нови и, трето, че направенитѣ амортизации въ индустриалнитѣ предприятия не могатъ да бждатъ вложени въ нови инвестиции. Отъ друга страна, както ще видимъ по-късно,

нищо не бихме могли да установим, ако вземем изолирано количеството на банкнотите в обращение за различните страни. Ако ние не знаем издадените държавни краткосрочни съкровищни бонове, които в някои страни са много пъти повече, отколкото е банкнотното обращение, ако не знаем количеството на паричните знаци, с които някои държави си служат в окупирани страни, и други някои още елементи, ние мъчно бихме могли да извадим едно сигурно заключение, ако изолирано вземем цифрите за количеството на паричните знаци в обращение за различните страни.

Намаление на благата в гражданския сектор се причинява главно от постоянно нарастващите военни нужди, които изискват все по-голям дял в консумацията и производството на благата. Липсата на работна ръка, от друга страна, с засилване свикванията под знамената, се чувства също така все по-осезателно в стопанските предприятия, което носи също своя дял в спадане производството на блага. Намаленият подвоз на сурови материали и храни, поради блокадата, както и затрудненият транспорт, спъват също значително производството на блага. Тръбва да се признае, че първата световна война даде един добър урок на народите също и в областта на стопанството и финансите, и тя днес върха в новата война много по-добре подготвени не само военно, но и стопански. Така, по-важните основни начала, които легнаха въ военновременното стопанство, са: рационализация и концентрация на производството. Финансирането на войната е станало второстепенен въпрос, както, както казах, по-голямо значение имат суровите материали и работната ръка, отколкото намиране разрешението на финансовите проблеми. Успоредно с увеличението на производството трябва да вървят и грижите за пестенето на материалите, степенуване на нуждите и използването на остатъците.

През сегашната война силите от Осъта са много постигнали организирани и прилагат, за постигане на военнотранспортни цели, много по-целесъобразни средства, отколкото през първата световна война. Идеалното, разбира се, е, всички разходи да бъдат решени само с данъци и заеми. От гледна точка на военните нужди, а първо място не са необходимите пари, а сурови материали и работна ръка, а можем да разчитаме само на суровите материали и работната ръка, които са ни под ръка в момента. Едно прехвърляне на тежестите върху следващите поколения чрез чуждестранни заеми, които въ време на война са голяма редкост, особено през време на война като настоящата, е не почти, но напълно невъзможно.

В военновременното стопанство е необходимо да се въвеждат данъци, които да засегнат едновременно приходите и консумацията, но, преди всичко, досегашните използвания от данъчното облагане. Данъците и заемите преследват целта, шото благата, които държавата употребява въ изпълнение на възложените й задачи, да бъдат отнети от частната консумация. Защото, въ края на краищата, нуждите на държавата не се покриват с пари, а с блага и с труд.

Горизонтните тенденции са общи за всички засегнати от войната държави. Цифрови данни, за съжаление, има малко налице, а доколкото съществуват, могат да доведат често и до неправилни изводи, шом ред други, стоящи въ тѣсна зависимост с тѣх, обстоятелства не ни са известни. Типичен случай е банкнотното обращение, което само по себе си малко значи, ако не се знаят ред други обстоятелства, като: количеството на съкровищните бонове, промяната въ техниката на плащанията, без да говорим за териториалните и структурни промени на самото стопанство. Времето и място не ми позволяват да се спра да изложя и анализирам, макар и твърде оскъдни, по понятни причини, сведения, с които разполагаме въ момента, за стопанското и финансово положение поотделно за всяка от воюващите държави, а, от друга страна, това би било и много неудобно.

Но много естествено е, че въ един момент, когато 90% от цялото човѣчество е въ война, ние не можем да търсим нормални съдѣлки; ние не можем да търсим международна търговия въ она размѣр и вид, въ каквото тя бѣше въ нормално време. И, следователно, поради блокадата и поради раздѣлянето на свѣта на два враждебни лагери, оскъдницата от ден на ден се чувства все повече и повече — докато въ единия лагер има един излишен материал, въ другия се чувства най-голяма оскъдница от него. Въ края на краищата, международната търговия се изражда въ едно засилване на клиринговите съдѣлки между страните от всеки лагер поотделно. Тѣх ние виждаме едно доста голямо увеличение.

Неутралните държави използват отпускането на кредити при преговорите, съ оглед на получаването на необходимите доставки или възможности за транспорт. Но, за съжаление, тѣ са 6-7 малки държави въ цялия свѣтъ, на които по-късно ще се спра.

Без да се спирамъ на цифрите за отделните държави, които дава, както казах, Банката за международни плащания, ще спомена само, че се е отишло дотамъ, шото кждето, да кажемъ, националният доход е 100 милиарда известни парични единици, 80% от този национален доход се ангажира за военни разходи и навѣжда се дадена преднина на тѣх. Същото виждаме въ Италия; същото виждаме въ Япония, макаръ че въ по-късно се намѣси въ войната. Въ бюджетопроекта на Япония за 1942/1943 г. виждаме едно малко отклонение от тая пропорция, като от 45 милиарда йени национален доход са ангажирани само 24 милиарда йени за нуждите на войната.

Но не е само националният доход. Въ много държави облагането е засегнало не само редовната консумация, но и имущественото състояние въ известни проценти, съобразно съ голѣмината на състоянието, за посрѣщането на тия извънредни разходи. Азъ ще си позволя по-късно да се спра въ малки подробности за две малки, даже по-малки от нас държави, за да видите, какъ при 10 и 20 пъти по-големи военни разходи се е намѣрило разрешение за посрѣщането имъ, безъ особени сътресения въ стопанството.

Положението на неутралните европейски страни — Швеция, Швейцария, Турция, Испания и Португалия — действително е сравнително по-добро, макаръ и тѣ да са чувствително засегнати от войната, специално от блокадата, вследствие на което и въ тия страни се чувства оскъдница и има поскъпяване на стоките. Военните разходи на Турция, Швеция и Швейцария представляват едно доста тежко бреме на държавните бюджети на тия страни, поради което и въ тѣхъ има чувствително нарастване на държавните бюджети и държавните дългове. Така, турският бюджет за 1942/1943 г. се внесе съ разходъ надъ 600 милиона турски лири, от които близу половината са за военни разходи. Турция покрива своите разходи главно съ косвени данѣци, макаръ прѣките данѣци, специално тия, засѣгащи селското население, да са чувствително увеличени и макаръ напоследъкъ, както може би и вие знаете, по отношение на данѣците въ Турция стана нѣщо, което действително дава голями резултати, но което говори и за голямата пресия, подъ която се е намѣрило турското правителство, за да се реши да вземе една такава мѣрка.

Отъ всички неутрални страни въ най-добро стопанско и финансово положение е Португалия, която днесъ е, тъй да се каже, мостъ между двата воюващи лагери; това положение и дава доста стопански изгоди. Въ Испания положението е чувствително подобро, но въ прехраната тя чувства още доста голями затруднения.

Тѣзи са нѣколкото думи, които можахъ да ви кажа по международното стопанско положение.

Г-да народни представители! По отношение вътрешното стопанско и финансово положение вие имате случая наскоро, при разискванията по тронното слово, да чуете г-на министъра на търговията, така че азъ ще се задоволя само съ нѣколко думи да очертая по-важните прояви.

За земеделството. Вие знаете, че трите последователни, сравнително слаби, за нещастие, поради неблагоприятните атмосферни условия, реколти не оставиха почти никакви излишци. За износъ и дума не може да става. И се почувствува и за вътрешното продоволствено доста голямо затруднение. Слабият фуражъ и тежката миналогодишна зима се отразиха също зле върху скотовъдството въ България. Родитбата на плодове и нѣкои индустриални произведения бѣ сравнително добра. Тръбва да отбележа, обаче, че селското население задържа по-голямата част отъ производството за свое собствено употребление или за натурална размѣна. Особените времена, които преживяваме, не ми позволяватъ да си послужа съ никакви цифрови данни въ случая.

По отношение индустрията. Развитието на българската индустрия започна също да отбелязва известно отслабване, което е най-силно въ индустриите, обработващи чуждестранни материали, и въ хранителната индустрия, а най-малко въ индустриите за потребителни блага. Общо взето, индустриалното производство стои надъ нивото отъ 1939 г. Ако си послужимъ съ индексите на нашата Главна дирекция на статистиката, развитието на индустрията въ България, общо при база 100 за 1934/1935 г., се движи, както следва: индексъ 164 за 1939 г., 183 за 1940 г., 194 за 1941 г. и 166, едно отслабване, само за седемте месеца на 1942 г.

Вътрешната търговия. Най-голямо влияние войната оказва върху търговията ни, въ която нахлуха много нови и случайни хора, както казахъ вече, неквалифицирани тър-

години, а тѣзи за бързо и лесно забогатяване. Причиненото от войната намаление на шоковете и увеличаването на нуждите предизвика само по себе си едно покачване на цените. Увеличаването на посрѣдниците засили това покачване. Стоките поскупяват не само защото минават през повече ръце, но — което е и по-страшно — понеже се укриват от нѣкои спекуланти, за да бждат продадени по-късно на още по-изгодни цени. Общо взето, вътрешната ни търговия показва намален шоков оборот при нарастнали цени. Азъ нѣма да ви занимавамъ съ индекситѣ на поскупяването на нашата Дирекция на статистиката, защото смѣтамъ, че тѣ сж относителни и защото смѣтамъ, че тѣ сж изработени, макаръ и по наученъ начинъ, обаче въз основа на сведения, събрани отъ общинитѣ, където официалнитѣ цени сж преплетени съ ценитѣ на черната борса.

Външната ни търговия. Външната ни търговия обележава презъ 1942 г. значително увеличение по обемъ и стойност, както при износа, така и при вноса. Така, за първитѣ осемъ месеца отъ текущата година — респективно за сжщото време миналата година — ние имаме вносъ 379.435 тона, срещу 303.736 миналата година, за сума 8.925.000.000 л., срещу 6.356.000.000 л. за сжщото време миналата година; а сме изнесли 304.083 тона, срещу 277.121 тона миналата година, за 7.989.000.000 л. срещу 4.770.000.000 л. миналата година. Външната ни търговия по обемъ и стойност е нарастнала. Има, обаче, размѣствания въ групитѣ стоки.

Така, износътъ на храни (съ изключение на малки количества бобъ), добитъкъ, соя и вжглища е намаленъ, а имаме увеличение въ износа на тютюнъ, цигари, билки, афионъ, руди и най-вече въ износа на плодове и пулпове. При вноса значително намаление има на текстилни произведения, петролни деривати и машини, а вносътъ на химикали, захаръ, солъ, плодове и готови фабрикати се е засилилъ. По стойността вносътъ и износътъ сж нарастнали значително. Поскупяването при вноснитѣ стоки, обаче, е по-големо отъ това при износнитѣ. Така, индексътъ на поскупяването, при база 100 за 1939 г., е билъ презъ-августъ т. г. 178.5 за вноснитѣ стоки и 169 за износнитѣ. Вие виждате едно голѣмо затваряне на ножицитѣ; вие виждате, че разликата вече не е тъй голѣма, както бѣше по-рано. Все пакъ пакъ остава още малко нѣщо да се желае, защото имаме една разлика отъ 9 пункта въ индекситѣ на ценитѣ на износнитѣ и вноснитѣ стоки.

Доминиращо положение въ външната ни търговия има, естествено, Германия: 75% при износа и 60% при вноса. Прави впечатление, обаче, бързото нарастване на търговията ни презъ 1942 г. съ Италия, Румъния и Унгария. Има признаци за съживяване на търговията ни и съ другитѣ европейски страни. Външната ни търговия презъ текущата година ще завърши до края на годината, по всѣка вѣроятност, съ едно активно салдо за България. Набравитѣ се наши вземания по клиринговитѣ смѣтки съ чужбина сж значителни, защото, макаръ и въ сжщностъ за единъ по-дълъгъ бждещъ периодъ да сме балансирани, въ момента износътъ се плаща веднага въ брой, а вносътъ, не само че се прави на кредитъ, но и държавнитѣ поръчки се изпълняватъ въ кратки бждещи срокове. Въ всѣки случай, безъ да мога да се спирамъ съ цифри на това, защото е неудобно, мога да ви уверя, че България не е въ най-неблагоприятното положение въ това отношение. Следъ малко, когато ще говоря върху паричното обращение, ще се спра по-подробно и ще свържа паричното обращение съ този въпросъ. Затова тукъ се задоволявамъ само съ нѣколко думи.

Банкното ни обращение показва едно увеличение, идещо главно отъ сектора на стопанската ни политика чрезъ клиринговия износъ, както това ще видимъ следъ малко, и то е нарастнало, отъ 13.467.000.000 л. на 31 декемврий 1941 г., на 18.650.000.000 л. на 30 ноемврий 1942 г. Обаче и това банотно обращение, изразено въ швейцарски франка, за да стане сравняемо съ други страни (макаръ че трѣбва да държимъ смѣтка и за индекса на поскупяването, отъ което се обуслова и количеството на паритѣ, отъ които всѣка страна, всѣко стопанство има нужда), е пакъ въ полза на България. Въ Швейцария се падатъ респективно 549 швейцарски франка на глава, макаръ че сжнотията въ Швейцария е почти сжщата, каквато и у насъ. Въ Германия — 415 швейцарски франка, въ Англия — 195 — (това сж много стари сведения, азъ не вѣрвамъ въ тѣхната истинностъ, понеже сж отпреди две години) — въ Словакия — 134, въ Румъния — 145, въ Турция — 129 швейцарски франка на глава отъ населението.

Трѣбва да отбележа, че преди войната, поради една силно дефлационна политика, нашето парично обращение бѣ сведено до едно невѣроятно ниско ниво — 34 швейцарски франка на глава презъ 1939 г., докато презъ 1911 г.

сме имали 36 швейцарски франка на глава. Вие знаете, много понятно е, че следъ свѣтовната стопанска и финансова криза, която се разрази отъ 1931 г., всички български правителства проведоха една дефлационна политика въ смисълъ да свиватъ бюджетитѣ, да свиватъ вноса, да свиватъ кредитирането на стопанството, като резултатъ на което ние се заварихме презъ 1939 г. съ едно доста ниско банотно обращение, както виждате по-низко даже отъ това презъ 1911 г., когато при 4.400.000 души население сме имали, при 19 л. курсъ на швейцарския франкъ, както е сега, за да стане сравняемо, едва 150.000.000 швейцарски франка банотно обращение. Увеличението, обаче, на банкотитѣ предизвика съответно увеличение на влоговетѣ при банцитѣ, които, отъ 17 милиа а лева презъ 1919 г., сж нарастнали въ края на септемврий 1942 г. вече на 32 милиарда лева, или за единъ периодъ отъ 3 години нарастването е 15 милиарда лева. И докато до края на 1940 г. нарастването бѣше съ 3 милиарда лева годишно, за 1941 г. имаме едно увеличение отъ 7 милиарда лева, а само за 10 месеца отъ 1942 г. ние имаме сжщото увеличение отъ 7 милиарда лева. Пласментитѣ сж нарастнали много малко, отъ 14 на 17½ милиарда лева за сжщото време, което говори пъкъ за една по-голяма ликвидностъ на паричния ни пазаръ. За държавнитѣ финанси ще се спра по-подробно по-късно.

Ще заключо по тая точка, съ това, че свѣтовната ийна оказа неизбѣжно своето влияние и върху стопанството и финанситѣ на България. Липсата на нѣкои чуждестранни стоки, нарастналитѣ нужди на отбраната и по новоприсѣдиненитѣ земи предизвикаха известни смущения въ индустрията и търговията ни, докато пъкъ земеделското ни производство трѣбваше да понесе лошитѣ послѣдствия на три неблагоприятни реколти. Въ резултатъ се почувствува на вътрешния пазаръ недоимъкъ отъ нѣкои стоки, който недоимъкъ се засили и пренесе и върху останалитѣ стоки, вследствие на прѣкомѣрни запасявания нѣкъде, или пъкъ на спекулативни укривания дотамъ.

Едно по-големо заздравяване на българското стопанство би могло да се постигне чрезъ засилване на земеделското и индустриалното производство чрезъ скъсяване пътя на благата отъ производителя до консуматора и чрезъ една засилена борба срещу черната борса и спекулата.

Бихъ желалъ да допълня изложението си за вътрешното стопанско положение и съ две-три цифри само извъ областта на нашата строителна политика и на засилената консумация, особено на нѣкои артикули.

Пѣтица презъ 1942 г. сме имали готови — 24.637 км., въ строежъ — 8.369 км.; въ проектъ — 5.594 км., или всичко — 38.600 км., съ едно увеличение на готови пѣтица за 1942 г. отъ 160 км. Независимо отъ това, обаче, има и 1.660 км. нови настилки за поправки, предпозити презъ 1942 г. Желѣзопѣтнитѣ линии въ строежъ имаме 706 км., за които до края на октомврий е похарчено 626.000.000 л.

По отношение на населението съ съжаление трѣбва да отбележа, че намалението въ раждаемостта, очертано отъ 1929 г. насамъ, продължава и презъ 1941 г., докато имаме сведения. Прямо 1940 г. имаме едно ново намаление отъ 0.3. По отношение на смъртността, напротивъ, имаме едно подобрене отъ 0.7. Смъртността сжко постепенно намалява отъ 1929 г. досега.

Имаме и голѣмо засилване на консумацията на захаръ. Презъ 1930 г. тя е била 28 милиона килограма, а презъ 1941 г. — 58 милиона килограма, значи, увеличението е повече отъ двойно. За първитѣ 10 месеца на 1942 г. вече имаме реализирана консумация отъ 46 милиона килограма. По отношение на цигаритѣ и постиженията отъ бандероли, отъ една консумация презъ 1930 г., възлиза на 4.498.000 кгр. стигаме презъ 1941 г. до 7.760.000 кгр. А това, което е консумирано презъ пѣлата 1941 г., е консумирано само презъ първитѣ 10 месеца на 1942 г.

Въ бандеролинтѣ постижения сжко забеляваме голѣмо увеличение, което, отъ 695 милиона лева презъ 1930 г., стига до 1 милиардъ и 709 милиона лева презъ 1941 г. Вѣрвамъ, че 1942 г. ще приключи съ повече отъ 2 милиарда лева.

За безработица не може и дума да става, освенъ за сезонна такава, но и въ туй отношение се забелязва едно намаление отъ 18.134 за 1941 г. на 11.000 презъ 1942 г.

Съ тия нѣколко думи, г-да народни представители, азъ приключвамъ съ очертаването вкратце на международното и вътрешното стопанско положение.

Пристъпвамъ сега къмъ единъ въпросъ, по който бихъ желалъ да се спра повече и който заслужава пълното наше внимание. Това е въпросътъ за банкотното обращение. Обяснихъ при изложението си миналата година, че вой-

ната, вследствие на една силна дефлационна политика, ни заваря през месец септември 1939 г. съ 4.426.000.000 л. банкното обращение; обяснихъ също причинитъ за тѣхното увеличаване отъ 4.426.000.000 л. на 13 милиарда и 467 милиона въ края на декември 1941 г. Тѣзи обяснения отъ миналата година азъ нѣма да повтарямъ и не смѣтамъ, че е нужно да ги повтарямъ сега. Отъ 31 декември 1941 г. до 30 ноември 1942 г. имаме едно увеличение отъ 5.183.000.000 л., тъй като банкното обращение е нарастнало отъ 13.467.000.000 л. на 18.650.000.000 л.

Обясненията — поскупването, нарастналото население, всичкитъ други фактори, които изложихъ миналата година, както казахъ, сѣ въ сила и сега, и азъ не намирамъ за нужно да ги повтарямъ. Но азъ ще се спра по-конкретно на това увеличение на банкното обращение отъ 31 декември 1941 г. до 30 ноември 1942 г. Най-ясна ще бѣде картината, ако ние изследваме причинитъ за това увеличение по баланса на нашия емисионенъ институтъ, който издава банкнотитъ. По баланса на Българската народна банка ние ще констатираме за времето отъ 31 декември 1941 г. до 30 ноември 1942 г., че срещу това увеличение на банкнотитъ отъ 5.183.000.000 л. имаме увеличение на златото съ 50 милиона лева — отъ 2.508.000.000 л. златото се е увеличило на 2.558.000.000 л.; имаме увеличение на златнитъ девизи съ 270 милиона лева — отъ 267 милиона лева сѣ порастнали на 537 милиона лева; имаме увеличение въ клиринговитъ девизи съ 3.615.000.000 л. — отъ 10.447.000.000 л. сѣ нарастнали на 14.062.000.000 л.; имаме увеличение главно въ другъ единъ пунктъ по баланса на Българската народна банка, така наречениятъ пунктъ „Пласменти“, който е въ връзка съ клиринговитъ девизи, което ще видимъ, и по който пунктъ увеличението е съ 4.096.000.000 л. — отъ 4.212.000.000 л. на 8.308.000.000 л.

Трѣба да спомена сѣщо, че за сѣщия периодъ отъ време ние намираме въ баланса на Българската народна банка дадени за кредитирането на централитъ: „Българска търговия“ и „Българска индустрия“ и за кредитирането на „Храноизноса“, който черпи всичкитъ си необходими срѣдства, сѣщо подъ гаранция и рискъ на държавата, около 900 милиона лева, които сѣщо трѣба да имаме предвидъ, защото, както знаете, закупуването е сезонно, то става въ по-малкъ срокъ, връщането на банкнотитъ срещу разпродажба на тѣзи продукти се удѣлжава за презъ цѣлата година и, следователно, това влияе на банкното обращение.

Ако ние изолираме увеличението на златната наличностъ, увеличението на златнитъ девизи, увеличението на сумитъ, които сѣ инвестирани въ „Храноизноса“ и въ двѣтъ централи, „Българска търговия“ и „Българска индустрия“, въ повече около 1 милиардъ лева, увеличението на банкнотитъ остава 4.183.000.000 л., или 30% върху миналогодишното (въ края на 1941 г.) банкното обращение — едно увеличение, което забелязваме въ всички, даже най-добре стоящи неутрални страни.

При все това ние се трѣба да видимъ на какво се дължи това увеличение. Азъ нѣма да се спирамъ на този въпросъ, по който и при миналогодишното изложение говорихъ толкова много — дали увеличението на ценитъ влияе върху банкното обращение, или банкното обращение влияе върху увеличението на ценитъ. При дирижирано стопанство, при нормирани цени, естествено е, че черната борса и спекулата сѣ това, което разбърква всичко. Но това трѣба да ни служи за указание, сѣ всички възможни срѣдства да се боримъ противъ нея.

Говорѣ се въ миналото на нѣколко пѣти и се подлага на разискване и нашата стопанска политика, въ връзка съ нашитъ клирингови съглашения и съ авоаритъ, които съставляватъ тамъ. Преди единъ месецъ азъ имахъ случая, а сѣщо и вчера — съ нѣколко думи да засегна този въпросъ, но смѣтамъ, че сега е времето да дамъ изчерпателно разяснение по този пунктъ. По този сериозенъ въпросъ трѣба да действуваме съ всичкото чувство на отговорностъ и да разглеждаме положението такова, каквото е въ сѣщностъ.

Казахъ, че имаме увеличение въ клиринговитъ девизи съ 3.615.000.000 л. и увеличение въ пласментитъ съ 4.096.000.000 л. Съ какво се увеличиха пласментитъ, въ каква е връзката между банкното обращение, клиринговитъ девизи и пласментитъ? Тя е тази, че нашия износъ ние го плащаме въ брой веднага, срещу което образуваме клирингови девизи. Това не може да става другояче, сѣ двуесечно или помесечно балансиране, за което се говори и което е невъзможно при нашата структура. Защото, когато имаме грозде, ако не го изнесемъ въ 24 часа, то ще се развали. Даже ако бѣхме приспособени да преработваме плодетъ, зеленчуцитъ и всичко въ такова състояние, че да можемъ да ги държимъ у насъ и да търсимъ моментъ кога да ги продадемъ, тъй както ние искаме, вървайте, това нѣма да окаже никакво влияние за банкното обра-

щение. Защото следъ като единъ производителъ е произвелъ нѣщо, не можемъ да го накараме да държи този артикулъ една година у себе си; той гледа съ четири очи единъ денъ по-скоро да го изнесе на пазара, да го продаде и да вземе пари. Следователно, ако една такава стопанска политика бѣше възможна, тя въ нищо не би помогнала на нашето банкното обращение, защото неизнесемитъ артикули трѣба да ги варамираме, трѣба да ги финансираме и, следователно, банкнотитъ ще издѣзватъ пакъ наяве. Азъ не вървамъ, г-да народни представители, че нѣкой ще отиде дотамъ, да намѣри куражъ и сили въ себе си и да каже да не произвеждаме, да не изнасяме, да не правимъ нищо, само и само банкнотитъ да бѣждатъ по-малко, или пъкъ по клиринговитъ смѣтки да се задържатъ по-малко авоари. Такава препорѣка не вървамъ, че нѣкой добросъвестно ще я направи и, ако нѣкой я направи, той или ще сгрѣши, или ще се е скаралъ съ себе си. Тогава когато по цѣлъ свѣтъ алфата и омегата е засилване на производството, за да се засили военната мощъ на всѣка страна, никой не би могълъ да дръзне да ни дава такава препорѣка.

Каква е връзката? То показва, че въ клиринговитъ авоари досега, спрямо 1941 г., сме имали увеличение отъ 7.711.000.000 л. Съ частъ отъ тѣхъ, а именно 4.096.000.000 л., сѣ които е увеличена смѣтката „Пласменти“, Българската народна банка е откупила частъ отъ държавнитъ съкровищни бонове, издадени срещу държавнитъ доставки и пласирани въ странство. Азъ съмъ ималъ случаи досега на нѣколко пѣти да говоря по това и съмъ готовъ винаги да отговоря и да убѣдя всѣкого, че това е по-хубаво, вмѣсто да държимъ по-голѣми клирингови авоари, вмѣсто да даваме 6% лихва въ странство, понеже лихвата е една значителна сума отъ 1 милиардъ и 400-500 милиона лева годишно, ние сѣ тѣзи спестени лихви, останали въ наше стопанство, можемъ да свършимъ много повече полезна работа, отколкото да плащаме данѣкъ на разни кухи теории и на разни кухи форми.

Но, г-да народни представители, като обяснихъ, че сме откупили 4.096.000.000 л. съкровищни бонове и съ това лихвитъ оставатъ за наше стопанство, вмѣсто да отидатъ въ странство, ние получаваме общо увеличение по тѣзи смѣтки на Народната банка отъ 8.031.000.000 л., а въ девиза се е отразило само съ 3.615.000.000 л. по клиринговитъ девизи; банкното обращение пъкъ е нарастнало само съ 5.183.000.000 л. Ако извадимъ 1 милиардъ лева, съ колкото сѣ нарастнали златнитъ девизи и запасването ни съ продукти въ нашитъ държавни организации, остава, както казахъ, едно увеличение само отъ 30%, или 4.183.000.000 л. Или, отъ това увеличение на банкното обращение отъ 8.031.000.000 л., което е дошло като причина отъ стопанския секторъ, отъ нашата търговска политика, за търгуване чрезъ клиринги, ние сме успѣли да изтеглимъ половината чрезъ другитъ срѣдства, които сѣ намѣрени, чрезъ другитъ начини, които сѣ приложени, и е останала да тежи върху стопанството само едната половина отъ 4.183.000.000 л. Азъ смѣтамъ, че всички тѣзи технически мѣрки, които се взеха, дадохъ своя резултатъ дотолкова, доколкото можеше да се очаква, защото техниката си остава техника, обаче дълбокитъ причини сѣ другаде. При една външна търговия, стигаща до 10 милиарда лева и плащана съ клирингови девизи, ако отъ тѣзи 10 милиарда лева сѣ останали само 4 милиарда лева, смѣтамъ, че този резултатъ не е лошъ.

Но къмъ туй трѣба да прибавя и друго. Вчера се каза: да, ние и тютюнитъ ще дадете, ама тѣ отиватъ сто на сто по клиринга и дали ще се платятъ и кога ще се платятъ, не се знае. Не, г-да народни представители. Тѣзи 8 милиарда и 31 милиона лева, сѣ които сѣ нарастнали клиринговитъ девизи, ние видѣхте, какъ, чрезъ откупването на съкровищни бонове, ние сме ги свели на половина — на 4 милиарда 183 милиона лева. Отъ месецъ септември досега, освенъ това, има издадени за 2 милиарда лева бонове, пласирани въ странство по кредитнитъ доставки на държавата. Ние сме въ преговори за откупването на тѣзи 2 милиарда лева, тѣ ще се върнатъ най-късно до края на годината и, когато се откупятъ, това ще се отрази въ едно размиштане, въ едно трансформиране, а по клиринговитъ девизи ще остане едно увеличение само отъ 2 милиарда лева, а пласментитъ, откупенитъ бонове, които се държатъ въ Народната банка, ще се увеличатъ съ 2 милиарда лева. Какво ще стане тогава като резултатъ отъ нарастването на клиринговитъ девизи? Два милиарда лева, при годишна външна търговия 10 милиарда лева, това прави 20%. Това е истината. За това увеличение можемъ да говоримъ, макаръ и сѣ една корекция, че срещу това ние сме балансирали, защото имаме две глобални съдѣлки — едната за 12 милиарда лева и другата за 8 милиарда лева,

които неотдавна гласувахте, по които се дават поръчки и по които една част е въ изпълнение и които след това ще бъдат също платени съ бонове, откупени от насъ. Следователно, ако направимъ балансъ за едно по-дълго време, ако имаме предвидъ и тѣзи поръчки, дадени вече въ изпълнение, по клиринговитѣ девизи ние сме балансирани. Това е истината по този въпросъ, и азъ бихъ желалъ да не се говори за оставане 100% открити, когато самитѣ факти, които могатъ да се проверятъ отъ всѣкого въ Българската народна банка и откъдето искате, говорятъ това, което ви казвамъ.

Азъ трѣбва пакъ да се спра, при все това, понеже правя изложение по финансовата политика на държавата, и да разгледамъ въпроса, допринесла ли е съ нѣщо финансовата политика за увеличение на банкното обращение? Решително не. Решително не, затуй, защото отъ 1938 г. досега ние знаете, че нито единъ бюджетъ не се е приключилъ съ дефицитъ. Напротивъ, приключвани сѣ съ излишци. Нѣщо повече, за тази година ние турихме едно добро начало. Ние казахме, при 14 милиарда и 408 милиона лева бюджетъ, ние ще похарчимъ за редовния бюджетъ само 12.900.000.000 л. Ние искаме да почнемъ да плащаме задълженията по тѣзи държавни доставки. Както знаете, тѣ дойдоха претрупано. До 1937 г. ние бѣхме оказани отъ Ньойския договоръ да не можемъ да се въоръжаваме и следъ това трѣбваше 4-5 години да бързаме да наваксаме това, което сме загубили въ продължение на 25 години. Следователно, много естествено бѣше да кажемъ: нека тѣзи разходи да се разхвърлятъ върху повече бѣдещи поколения за единъ по-дълъгъ периодъ. Напротивъ, когато ние можахме да получимъ една разсрочка, ние казахме: не, ние желаемъ да понесе една частъ отъ тежестта и сегашното поколение, и то да плаща. Затова турихме едно начало: миналата година предвидихме 1.890.000.000 л. да съберемъ чрезъ данъци, но да не ги дадемъ въ разходъ по бюджета, а да платимъ частъ отъ съкровищнитѣ бонове, да ги дадемъ на Българската народна банка и съ това да въздействуваме за намаляването на банкното обращение. Миналата година това направихме съ 1.890.000.000 л., сега, по бюджетопоекта за 1943 г., ние виждате, че го правимъ съ 2.400.000.000 л., и ние ще устоимъ, ще устоимъ така, както устояхме и тази година съ 1.890.000.000 л., събрани чрезъ данъци и които отидоха въ Народната банка за плащане на частъ отъ нашитѣ задължения по боноветѣ за държавни доставки, за които, повтарямъ, имаме всичкото основание да разсрочимъ плащането за повече бѣдещи години. Съ това чрезъ бюджета и за 1943 г. ние ще съдействуваме за намаление и презъ 1943 г. на банкното обращение съ тия 2.400.000.000 л.

На второ мѣсто, признакъ за инфлация, паническо теглене на влогове имаме ли? Не. Напротивъ, ние виждаме, че до 1940 г. спестовнитѣ влогове растатъ съ по 3 милиарда лева; за 1941 г. — съ 7 милиарда лева, а за 1942 г., до края на септемврий, съ 7 милиарда лева. Трѣбва да подчертая въ случая благороднитѣ усилия и сътрудничество отъсѣкжде и най-вече отъ Земедѣлската банка, която е единъ превъзходенъ институтъ и съ цѣлата си мрежа спомогна доста много, за да вървимъ все въ по-голъмо засилване на влоговетѣ и съ туй да увеличимъ спестовността, да урегулируме нашия париченъ пазаръ, да помогнемъ на нашето военно финансиране, а, отъ друга страна, да въздействуваме, макаръ и психологически, за на аление на банкното обращение. Кредитна инфлация имаме ли, г-да, у насъ, за да се казва, че финансовата политика е допринесла нѣщо за увеличение на банкното обращение? Ако за 5 години пласментитѣ сѣ съ увеличили само съ 2 и половина милиарда лева, при това увеличение на ценитѣ, какво е това? Може ли да се говори въобще, че ние сме развили нормална кредитна дейностъ? Обратно, всички си служатъ съ пари въ брой, обективни условия има, и затова кредитътъ се е свилъ, вмѣсто да се увеличава и да е съдействувалъ нѣщо за увеличение на банкното обращение. Но нека да не ни плаши, г-да, цифрата, както нѣкои казватъ — 18 милиарда лева! Вѣрно е, спрямо 1939 г. това прави близу четири пѣти. Но вѣрно е, че ние имаме увеличение на населението, вѣрно е, че ние имаме 50% поскѣпване, вѣрно е, че имаме много други инвестиции. Следователно, нѣма защо да вземаме цифрата изолирано и да правимъ различни заключения отъ нея, защото, както ви казахъ, тя нищо не ни показва. Ние трѣбва най-малко да вземемъ заедно съ банкното обращение и краткосрочнитѣ държавни съкровищни бонове, защото има страни, където държавнитѣ съкровищни бонове сѣ нѣколко пѣти повече отъ банкното обращение. Азъ не виждамъ каква е разликата между банкнотата и съкровищния бонъ, който е издаденъ за 3 или за 6 месеца,

освенъ въ това, че се плаща известна лихва. Въ други страни най-малкото е, че съкровищнитѣ бонове сѣ толкова, колкото и банкното обращение. А колко сѣ у насъ, г-да народни представители? При 18 милиарда лева банкното обращение, както ще видите, ние имаме само 1.850.000.000 л. съкровищни бонове. И то защо? Кѣмъ другитѣ тѣхнически мѣрки, които вземахме напоследъкъ въ това отношение, взехме и още една мѣрка, макаръ само да отговоримъ на едно психологическо настроение, като наредихме, всички платежи отъ държавата надъ 200.000 л. да се плащатъ половината въ банкноти, а другата половина въ съкровищни бонове.

Азъ не виждамъ нѣкакво стопанско или финансово значение въ това, че нѣкои държави сѣ имали банкното обращение единъ пѣтъ, а държавни съкровищни бонове петъ или десетъ пѣти увеличени. Споредъ мене, даже това е една голѣма тежестъ за фиска, по всѣка страна си има своятѣ специфични условия. Въ всѣки случай не бива само по банкното ни обращение и по индекситѣ за него да се вадятъ заключения, безъ да се държи смѣтка и за държавнитѣ съкровищни бонове.

Нека видимъ сега, сведено къмъ швейцарския франкъ, какво е банкното обращение на глава другаде и какво е у насъ. Азъ казахъ вече, че въ България, сведено къмъ швейцарския франкъ, по курсъ 19 л., и сравнено съ банкното ни обращение отъ 1911 г., като се държи смѣтка и за населението, презъ 1942 г., на 31 октомврий ние имаме 111 швейцарски франка на глава; въ 1939 г. — 34 швейцарски франка; въ 1911 г., преди балканската война — 36 франка. Значи, повече, отколкото презъ 1939 г. И обяснихъ защо това е така — защото сме заварени съ ниско банкното обращение на 31 октомврий 1939 г.

Въ швейцарски франкозе, сведено на глава, въ другитѣ страни банкното обращение е било: въ Германия — 415 швейцарски франка, въ Швейцария — 549, въ Швеция — 282, въ Турция — 129, въ Румѣния — 145, въ Холандия — 684, въ Белгия — 1056, въ Франция — 755, въ Унгария — 171, въ Дания — 196, въ Бохемия — 233, въ България — 111 и само Португалия има 109 — 2 швейцарски франка на глава по-малко отъ насъ.

Азъ казахъ, че не бива тѣзи цифри абстрактно да ги сравняваме, защото играе роля индексътъ на скѣпотията на живота. Но даже и него като вземемъ подъ внимание, азъ намирамъ — безъ да турямъ въ смѣтката държавнитѣ съкровищни бонове въ всички страни и у насъ — че въ България банкното обращение се е увеличило, но то се е въ размѣри, както въ много други страни, щото да вдѣхва нѣкакво безпокойствие.

Какво искате, г-да, да говоримъ за намалено банкното обращение, когато само вината и ракиитѣ, които се пиятъ въ България — 200 милиона литра вино годишно, по 50 л. литърътъ на дребно, и 27 милиона литра ракия, по 8-12 л. 50-грамово шишенце — даватъ сума по-голъма, отколкото банкното ни обращение! (Смѣхъ, гласъ въ „Вѣрно!“ и ржкоплѣскания)

Като казвамъ така, азъ не искамъ да кажа, че ние трѣбва да просимъ, защото може би нѣкои, като не намиратъ друго разрешение, казватъ: да, но по цѣлъ свѣтъ се говори, ако можемъ, да имаме по-малко пари; тогава, може би черната борса ще върлува по-малко, или спекулата ще се шири по-малко.

Г-да народни представители! Преценете ние черната борса у насъ. Азъ по-късно ще ви кажа, че нашиятъ националенъ доходъ е нарастналъ вече къмъ 117 милиарда лева годишно. Той се е повече отъ удвоилъ. Ако при тѣзи данни, които ви казахъ сега, вземете черната борса 500 милиона лева, вземете я милиардъ, вземете я два милиарда лева, та какво значение има то при 117 милиарда лева националенъ доходъ? Какво значение има то при 18 милиарда лева банкното обращение? Та ако причинитѣ и условията за черната борса съществуватъ и продължаватъ да съществуватъ, мислите ли, г-да народни представители, че ако банкното обращение спадне отъ 18 милиарда лева на 6, или даже на 3, нѣма да намѣри нѣкой пари достатъчно, за да прави черна борса, ако има причини и условия за това? И ако има хора, които да не си даватъ отчетъ, че тѣ сѣ по-вредни въ тоя моментъ, отколкото явниятъ противникъ на бойния фронтъ, съ тази спекула, съ тази черна борса, съ това покачване на ценитѣ, мислите ли, че това ще помогне? Не! Ние трѣбва да се боримъ съ всички сили и противъ черната борса, и противъ спекулата и да знаемъ, че ценитѣ за здравината на едно стопанство сѣ също такъвъ признакъ, какъвто е температурата за здравината на човѣшкото тѣло. Следователно, правителството е последователно на своето решение отъ месецъ юний, защото то нищо не направи, за да измѣни на тая политика. Но ако има хора, за които вече споменахъ

и които г-н министърът на търговията много право квалифицира като сунинги, които съ каскетът сж тръгнали налтъво и надъсно, лъжатъ и производителъ, лъжатъ и консуматоръ, трупатъ пари и смътатъ, че безнаказано ще бждатъ оставяни да вършатъ тая дейностъ, ние ще се справимъ съ тѣхъ. (Ржкоплѣскания) Санкциитъ ще се засилятъ, ако трѣбва. Къмъ стотицитъ хиляди жертви свидни синове, отишли за освобождението на поробенитъ наши братя, ако трѣбва да се дадатъ още стотици, ще се дадатъ. Българската властъ нѣма да се поколебае да се справи съ тѣхъ съ твърда ржка. (Ржкоплѣскания) Обаче това положение не може да продължава. (Ржкоплѣскания)

Таско Стоиловъ: Очакваме този моментъ.

Министъръ Добри Божиловъ: Въ връзка съ това, г-да народни представители, съ две думи само ми позволете да опровергая и друга една легенда, която се шири и разправя за народния вътрешен заемъ. Да, казватъ, събиратъ банкноти чрезъ тоя заемъ, ама оставили врагичка — да се даватъ 80% аванси отъ Народната банка съ 6%. Съ една ржка взематъ банкнотитъ, съ другата ги даватъ и въ края на краищата нѣма никакъв резултатъ.

Г-да народни представители! Това е лъжа. Срещу 7-тъ милиарда и половина, отиващи вече къмъ 8 милиарда лева, вътрешен народен заемъ, отъ Народната банка досега сж дадени аванси само 300 милиона лева, което не прави и 4%. Ако смѣтате, че това е инфляция, смѣтайте го, но това е легенда да се разправя, че съ вътрешния заемъ не се прокарвала тая финансова политика, която сме си начертали. Това е истината.

Съ нѣколко думи само азъ бихъ желалъ да се спра още по въпроса за банкнотното обращение, затова защото знаете и вие, че по него се много приказва, и основателно, и проучено, и непроучено. Отиде се даже дотамъ, щото азъ получихъ едно писмо: защо, казва, въ тронното слово не се поменава нищо за лева? Тукъ трѣбва да има нѣщо! (Смѣхъ) Какво, казва, ни карате да записваме облигации? Азъ не зная кой пуска тѣзи слухове, кой си прави удоволствието да внася тѣзи смущения всрѣдъ населението. Въ всѣки случай, пакъ повтарямъ, че това сж пакостници, вредители на страната, по-големъ, отколкото тѣзи, които сж явно на бойния фронтъ отатъкъ съ нѣкоя държава.

Съ нѣколко думи азъ ще се върна пакъ на здравината на нашитъ държавни частни финанси.

Г-да народни представители! Вие знаете, че миналата война завършихме катастрофално, и тя ни остави съ разнебитени държавни финанси. Азъ трѣбва да отдамъ почитъ на всички благородни усилия и на министри, и на Парламентъ, и на народъ, за санирането на държавнитъ финанси следъ миналата война. Отъ 1918 г. до 1939 г. действително се изживѣ единъ периодъ на саниране, който не само заздрави държавнитъ финанси, който не само уравнилеси бюджетитъ, но който ги доведе и до едно положение, щото да даватъ тѣ излишци, който ги доведе до едно положение — мене не ми е неделикатно да го кажа — което сте видѣли на стр. 19 отъ печатното изложение, което ви раздалохъ. Въ никоя друга страна, освенъ въ България, отъ 1939 г. до 1942 г. не можаша да покрятъ редовнитъ си разходи съ редовни приходи. Ние виждаме, че въ други страни не само извънредни разходи не се покриватъ съ редовни приходи, но обратното — частъ отъ редовнитъ разходи се покриватъ съ извънредни приходи. За извънреднитъ разходи да бждатъ покривани съ редовни приходи и дума не може да става въ чужбина. А пъкъ у насъ какво става? Отъ 1939 г. до 1942 г., действително малко пресилихме събирането на данъцитъ и действително всичко вървѣше много бързо — има срѣди, които ги малко засегнахме — обаче ние не само покрихме редовнитъ си разходи, но покрихме и 16.400.000.000 л., както виждате отъ таблицата на стр. 19 на печатното изложение, извънредни разходи съ редовни приходи. Азъ го смѣтамъ активъ, че можемъ да имаме здрави финанси, чрезъ които за последнитъ четири години да можемъ да добиемъ тия добри резултати.

Държавниятъ дългъ. Въ 1931 г., въ време на общата свѣтвна стопанска криза, е билъ 28 милиарда лева. Презъ 1939 г. сме го свели на 21 милиарда лева. Отъ 1939 г. досега, съ вътрешния заемъ и боноветъ, е порастналъ на 38 милиарда лева. Когато говоримъ за държавнитъ дългове, ще видите, че въ сжщностъ тѣ сж подъ 31 милиарда лева — нѣма даже 4.000 л. на глава. И колкото да е нескромно да го кажа, азъ ще излъза съ данни въ ржка, за да ви покажа, че задлъжнялостта у насъ отъ вътрешни и външни дългове не само че не е потискаща за нашето народно стопанство, но че нашата страна е съ най-малкъ държавенъ дългъ.

При туй положение азъ смѣтамъ, че, безъ да сме много оптимисти, трѣбва да си дадемъ отчетъ, че ни предстоятъ трудни задачи. Нека се стегнемъ, нека се мобилизираме стопански и финансово всички, както се мобилизира една армия въ военно време. Ние сме въ положение, което ни позволява да имаме надеждата и върата, че ще се справимъ съ всѣкакви изненади и че, ако дойдатъ и по-големъ разходи, ще можемъ да устроимъ на тѣхъ съ нашата финансова политика, безъ да разстроимъ стопанството си, безъ да разстроимъ нито държавнитъ, нито частнитъ финанси.

Самиятъ фактъ, че въ други страни държавниятъ дългъ е 10, 20, даже 22 пъти по-големъ отъ държавния бюджетъ, докато у насъ презъ 1939 г. държавниятъ дългъ спрямо бюджета е билъ въ отношение 3:1, а преди това отношението е било сведено на 2:1, показва, че действително въ туй отношение нѣма мѣсто за никакво безпокойство. Азъ не искамъ да ме счетете за оптимистъ, защото знаете отъ моитъ изложения досега, че винаги съмъ поддържалъ, че песимистътъ по-малко грѣши, отколкото крайниятъ оптимистъ. Но съмъ дълженъ да подчертая истината и да ви докажа, че действително положението е сега такова, че нѣма мѣсто за никакво безпокойствие, и да подчертая, отъ друга страна, факта, че всѣки българинъ трѣбва да знае, че неговото благосъстояние, неговото благополучие, неговото бждще е свързано съ бждещето на държавата и, следователно, най-погрѣшни, ще излъзатъ смѣкитъ на онѣзи, които смѣтатъ — въ името на принципи, или въ името на не зная какъвъ демолиберализъмъ — че тѣ могатъ да благоденствуватъ, когато държавата е зле, и че държавата може да ги остави да живѣятъ съ тия свои прийоми и разбирания.

Като казвамъ това, азъ пакъ поддържамъ, че ние трѣбва — казахъ го и въ точкитъ за принципитъ на нашата военно-финансова политика — да прилагаме една отъ точкитъ, която бѣше да се боримъ съ всички възможни срѣдства и мѣрки противъ една нежелана инфляция, която е естественъ спътникъ на всѣка война. Ние инфляция нѣмаме, но отъ психологическо и отъ всѣкакви други съображения трѣбва стопански да осмислимъ нашитъ спестявания. Не трѣбва да ги оставимъ по сандѣци, човали и кърпи. Тѣ трѣбва да отидатъ въ официалнитъ мѣста, тѣ трѣбва да услужатъ за финансирането на държавата било чрезъ заеми, било чрезъ влогове, било чрезъ бонове. Нѣма по-износни условия отъ тия, които предлага държавата. Въ туй отношение, както ви казахъ, ние сме постигнали доста голъми резултати. Ще чуете по-късно, когато ви дамъ отчетъ за вътрешния заемъ, че само една четвъртъ отъ него е записана задължително, а три четвърти — доброволно. Ние нѣмаме причини да бждемъ недоволни отъ това. Стигнахме сумата 10 милиарда лева облигации за вътрешния заемъ и 3% държавни съкровищни бонове. За силнихме снестовността презъ последнитъ две години повече отъ двойно. Въпрѣки това, усилията ни не само не трѣбва да бждатъ намалени, но трѣбва да продължатъ съ още по-големъ устремъ, съ още по-голема енергичностъ. Но ако смѣтате, че сж достатъчни само усилията на министра на финанситъ, туй, което е по силитъ на единъ човѣкъ, той го прави. Ако смѣтате, че сж достатъчни само усилията на правителството, вашитъ усилия, ще сгрѣшите. Коренитъ на тая работа сж дълбоко. Тѣ сж, може би, още отпреди освобождението. Въ това отношение трѣбва апостолско работене отъ страна на всички. Отъ най-големия до най-последния служителъ въ Народната банка, отъ най-големия до най-последния служителъ въ Земедѣлската банка, отъ областния директоръ до последния селски кметъ — отъ всички се иска не автоматична служба, а апостолско служене, иска се имане на въпроса въ сърдцето на служащия, за да може той при лѣгане и ставане, тѣй да се каже, да живѣе съ този въпросъ, да работи между населението, да го беждава. Нашиятъ народъ е добъръ. Когато му се обясни, той се вслушва, той вѣрва. Азъ смѣтамъ, че въ това отношение ще имаме още по-добри резултати, ако акцията се поеме апостолски, а не да чакаме, който дойде, да си даде паритъ за държавния заемъ. Когато дойда до въпроса за Погасителната каса, ще видите, че резултатитъ тамъ сж плачевни и че не можемъ да останемъ при сегашното положение.

Правителството желае въ туй отношение да работи съ всички усилия, но да бжде добре разбрано и добре послушано. То не желае принудителни мѣрки и затуй живѣе съ надеждата, че българскиятъ народъ ще се вслуша въ неговия апелъ, че ще бжде подпомогната българската държава. Само ако ни се наложи да вземемъ нѣкакви по-строги мѣрки, ние ще ги потърсимъ. И азъ вѣрвамъ, че ще ги намѣримъ и че ще постигнемъ резултати, безъ каквито и да е било сътресения. Съ това приключвамъ този пунктъ.

Искам да се спра с няколко думи на въпроса за нашия национален доход и за данъчното бреме — въпрос, най-тесно свързан с финансовата политика, с стопанството ни и, затова, въпрос от най-голям интерес за всички.

Ние още нѣмаме официалните изчисления за националния доход след 1938 г. Изчислението за 1939 г. и 1940 г. е почти привършено, а за 1941 г. и 1942 г., по мое искане, се изработи. Цифрите трѣбва само да ни радват. Тѣ показват, че през 1938 г. доходът на селското стопанство е 26.663.000.000 л., на градското — 22.103.000.000 л., всичко 48.766.000.000 л. Нѣма да ви давам цифри поотделно за селското и градското население за другите години. Тенденцията на увеличение е почти еднакво запазена. За 1939 г. е 59 милиарда крѣгло. За 1940 г. — 68 милиарда, за 1941 г. — 93 милиарда, за 1942 г. — 117 милиарда лева.

Може би нѣкой ще направи възражение за точността на цифрите. Г-да! За изчислението на националния доход има един научен метод и по него той е изчислен. Обаче много странични факти ни подсказват, че ние сме много близко до истината. Ако вземем цифрите на националния доход въ Унгария, където вече тѣ сѣ официално изработени — а Унгария е страна, сродна на нашата, земеделско-индустриална като нашата — ще видим, че от 4-5 милиарда пенгю през 1939 г. националният доход там е нарастнал на 10-5 милиарда за 1941 г., повече от двойно, колкото е нарастнал и у нас.

Увеличението на националния доход за 1941 г. у нас е 37%, въ сравнение съ 1940 г., а за 1942 г., въ сравнение съ 1941 г., то е 25%. Разбира се, че за това повлия и неблагоприятната земеделска реколта.

Износът, който показва развитието на земеделското производство у нас, понеже изнасяме главно земеделски произведения, е увеличен през 1941 г. съ 23%, въ сравнение съ 1940 г., а през 1942 г., въ сравнение съ 1941 г., е увеличен съ около 50% само за първите 10 месеца.

Така че ние можем да приемем цифрата на националния доход 117 милиарда лева за 1942 г. като възможно най-близка до действителността.

Данъчната тежест и у нас се изчислява по същия начин, както се изчислява въ всички страни, т. е. от постѣпленията от прѣки и косвени данѣци вземаме като данъчна тежест само истинските данѣци, а всички такси, които се вземат за услуги и които се калкулират въ костюемитѣ цени, не се вземат въ съображение. Постѣпленията за 1942 г. от прѣки и косвени данѣци имаме изчислени само за 10 месеца и, въз основа на срдното месечно постѣпление за тѣзи 10 месеца, смѣтаме постѣпленията за цѣлата година, макаръ че ноември и декември може да се смѣтат като месеци по-благоприятни. От друга страна, за още по-голяма строгост, понеже нѣмаме разработен материал за общинските финанси, тамъ вземаме като данъчна тежест пълните разходни бюджети, макаръ че голяма част въ тѣх сѣ разни такси за услуги, удостоверения и т. н., които би трѣбвало да не се вземат като данъчна тежест, но като такси, които се калкулират въ костюемитѣ цени.

При туй положение получаваме прѣки държавни данѣци 1.617 милиона лева за 1938 г., които нарастват на 5.443 милиона лева за 1942 г., или близу 4 пѣти. Косвенитѣ данѣци, въ които нѣма услуги, следователно нѣма какво да се чисти, от 4 милиарда лева за 1938 г. нарастват на 8.690 милиона лева за 1942 г. Всичко прѣки и косвенитѣ данѣци от 1938 г. до 1942 г. нарастват от 5 милиарда на 15 милиарда лева. Общинските данѣци за селските и градските общини, както казахъ, вземаме въ пълната им сума по разходнитѣ бюджети, защото нѣма направени изчисления и не може да се отдели туй, което е постѣпило въ тѣх като такси за услуги. Всичко държавнитѣ и общинските данѣци сѣ увеличени, от 8-5 милиарда лева за 1938 г., на близу 20 милиарда лева за 1942 г.

По този начин изчислена данъчната тежест, спрямо националния доход, въ проценти дава: за 1938 г. данъчната тежест е 17,2, за 1939 г. — 15,4, за 1940 г. — 14,8, за 1941 г. — 14,6 и за 1942 г. — 16,4.

Всѣкому, може би, ще направи впечатление: какъ е възможно при тѣзи огромни данѣци да имаме такъв малък процент данъчно бреме! Г-да! Това е истината. За да стане въпросът по-ясен, като казвам, че това е истината, трѣбва да допълня, че данъчното бреме е не съвсемъ съразмѣрно разхвърлено съобразно съ националния доход. Напримѣръ, въ тѣзи 117 милиарда лева национален доход най-много сѣ постѣпленията от земеделие и скотовѣдство — 80 милиарда лева, ако не и повече. Срецу това какви данѣци получаваме от земедѣлието и скотовѣдството? Не че искамъ да завидимъ на селото. Азъ казахъ въ самото начало: напротивъ, ние

искаме да увеличимъ неговия доходъ, да му създадемъ по-добри условия за живѣне, но фактъ е, че срещу тѣзи 80 милиарда национален доход отъ земедѣлие и скотовѣдство ние получаваме само 270 милиона лева отъ поземленъ данѣкъ и данѣкъ-сгради.

Вѣрно е, че по-рано, когато имаме свободно стопанство, земеделецът-производител включваше данѣка въ продажната цена на своитѣ земеделски и скотовѣдни произведения, защото експортѣрът-търговецъ калкулираше неговия данѣкъ въ цената. Сега, обаче, когато имаме монополни цени, когато имаме минимални цени, това е невъзможно. Процентът на данъчното бреме е малък, защото по-големитѣ доходи, както казахъ, обложихме до 90%, а доходитѣ на юридическите лица и до 95%. Не искамъ въ момента да се спирамъ повече на тази проблема.

Това сѣ цифрите за данъчната тежест.

Азъ имамъ сведения за националния доход, за спестовността, за консумацията, за данъчното бреме, за бюджетнитѣ разходи въ всички по-важни страни. За съжаление, обаче, тѣзи сведения се отнасятъ за различни дати, тѣ сѣ несравними и малко е деликатно да си служимъ съ тѣхъ. Азъ бихъ могълъ да ги поставя на разположение на всѣкого, който би се интересувал отъ тѣхъ, но моля тукъ да не се занимаваме съ тѣхъ.

По-нататъкъ минавамъ на въпроса за нашата спестовност, която лежи въ основата на нашата военно-финансова политика. Ние държимъ на нея, за нея азъ съмъ говорилъ винаги въ своитѣ изложения най-подробно и сега казвамъ, че тя е алфата и омегата за успѣха на нашата финансова политика, още повече на нашата военно-финансова политика презъ това време. Ние трѣбва да се поздравимъ съ успѣха, който имаме въ това отношение. Азъ споменахъ вече, че нашата спестовност върви съ голѣми крачки напредъ. Отъ 3 милиарда лева за 1939 г. ние виждаме, че тя нараства съ 7 милиарда лева за 1941 г., и пакъ съ 7 милиарда лева за 9 месеца само отъ 1942 г. Азъ вѣрвамъ, че цифрата на спестовността за тази година ще бѣде по-голяма, и трѣбва да констатирамъ, че и държавни банки, и частни банки, и популярни банки, всички сѣ пропити отъ желанието да служатъ предано, патриотично на тази целъ, въ помощъ на държавата. Но, както казахъ, нашето желание, нашиятъ апелъ е: съ по-големия усилия, съ повече упоритост да можемъ да се поздравимъ въ скоро време съ двоенъ резултатъ отъ този, който имаме сега.

При 19.563 милиона лева на 31 декември 1940 г. спествания, ние имаме на 31 декември 1941 г. 23.246 милиона, а на 30 септември 1942 г. — 32 милиарда лева. Значи, за 9 месеца въ 1942 г. увеличението на спестовността е толкова, колкото за цѣлата 1941 г. Безспорно е, за цѣлата 1942 г. то ще бѣде по-голямо.

Въпрѣки всички тревожни слухове, въпрѣки пораженскитѣ желания за смущение и т. н., азъ трѣбва да подчертая, че въ тази областъ — влоговетъ при банкитѣ — нѣма никакви смущения. Тѣ се развиватъ спокойно, и азъ съмъ тамъ, че въ унисонъ съ държавната политика, ние ще намѣримъ въ бѣдеще едно още по-сполучливо разрешение, за да можемъ действително, както казахъ, да осмислимъ стопански нашата спестовност, да я засилимъ, да избѣгнемъ тази голяма тезоризация, която става сега. Азъ зная, че всѣки задържа пари. Какво е това 18 милиарда лева на 8 и толкова милиони жители — по 2 хиляди лева на глава? Всѣки ще каже: ама 2 хиляди лева какво сѣга сегашното време, какво мога да купя съ тѣхъ и т. н. Но при все това, на всички излишни пари, съ които не може да се купи въ момента нормално, законно нѣщо, трѣбва да се намѣри пласиране, тѣ трѣбва да отидатъ въ общия каналъ, за да можемъ съ единъ добре организиранъ париченъ пазаръ да бѣдемъ изцѣло въ услуга на военното финансово стопанство, което и на насъ се наложи.

Азъ ще избѣгна да се спирамъ върху разпредѣлението на влоговетъ по видове, по банки, по заняти на вложителитѣ. Ще подчертая само, че навсѣкѣ увеличението е било почти равномѣрно. Само въ сиротскитѣ и въ сроднитѣ влогове не се забелязва такова увеличение и това е много естествено, а навсѣкѣ другадѣ: въ безсрочнитѣ, въ детскитѣ влогове, въ спестовнитѣ каси, въ търговскитѣ влогове увеличението е доста чувствително.

Особено можемъ да се поздравимъ, че Пощенската спестовна каса, този апаратъ, който има своитѣ пипалца и въ последното селце, ни даде като резултатъ да имаме въ нея, вмѣсто 3.400.000.000 л., колкото бѣха на 31 августъ 1939 г., двойна сума презъ 1942 г., надвишаваща 6 милиарда лева. Сѣщо така ще се спра после и на банковитѣ влогове. Но важно е, че нарастването общо е чувствително: отъ

16.660.000.000 л. на 31 август 1939 г., имаме 19.500.000.000 л. на 31 декември 1940 г., отъ 23.000.000.000 л. на 31 декември 1941 г. — 26.957.000.000 л. на 30 юни 1942 г.

Нѣколко думи ще кажа къмъ подробнитѣ сведения, които съмъ ви далъ въ печатното изложение, и за нашия държавенъ дългъ. Вие сте имали случай да ви кажа какъ той е увеличенъ, на какво се дължи неговото увеличение. Съ общи думи ще резюмирамъ, че на 31 октомври 1942 г. ние сме имали външни дългове — консолидирани — 12.595.821.275 л., вътрешни дългове — консолидирани — 8.407.317.458 л., а неконсолидирани — заедно съ дълга къмъ Народната банка и разнитѣ сѣкровищни бонове — 17.053.684.953 л. Така че получаваме всичко вътрешни консолидирани и неконсолидирани дългове 25.461.002.411 л. А всичко вътрешни и външни дългове 38.056.823.686 л. Отъ тая сума, като спаднемъ 4.875.171.153 л., споредъ даденото разчленение на пунктъ 19 на страница 48 отъ печатното изложение — защото държавата, като е длъжна по известни заеми, насреща има вземания отъ участие на Земеделската банка, отъ разни задължения на общини и т. н. по тия заеми и наличността 4.312.257.602 л., която сѣкровището има въ този моментъ въ Народната банка, остагатъ 33.181.653.533 л. Това е официалната цифра следъ спадането креанситѣ на държавата. Трѣбва да вземемъ, обаче, подъ внимание, че макаръ и формално да не сѣ намалени, ние сме откупили облигации отъ външни заеми 2.256.620.082 л. номинални за 624.480.511 л., фактъ, за който съмъ говорилъ и въ миналото си изложение. Тѣ фигуриратъ въ нашитѣ дългове, обаче купонитѣ ние ги плащаме сами на себе си, понеже държавата ги притежава и ние ги оформихме съ единъ извършенъ бюджетъ, както знаете, отъ 510.000.000 л. Въ такъвъ случай дългътъ остава 30.925.032.451 л., т. е. по малко отъ 4.000 л. на глава.

Не за утешение и не за оправдание азъ ще си послужи да кажа какъвъ е държавниятъ дългъ на глава въ другитѣ страни, за да видимъ, че действително у насъ е най-малкъ този дългъ. Разбира се, това трѣбва да ни утешава, но същевременно трѣбва да живѣемъ и съ мисълта, че въ това направление възможността да се отиде още по-надолу е доста голѣма.

Въ Англия държавниятъ дългъ на глава е 108.885 л., въ Германия — 56.245 л., въ Белгия — 33.453 л., въ Холандия — 19.913 л., въ Швейцария — съ население и пространство половината отъ България — 44.000 л., въ Финландия — съ население по-малко отъ половината отъ нашето — 22.000 л., въ Швеция — 11.369 л., въ Унгария — 10.746 л., въ Норвегия — 9.582 л. и въ България формално — 4.196 л., но като вземемъ подъ внимание тритѣ корекции — наличността, вземанията на държавата и откупенитѣ облигации — подъ 4.000 л. на глава.

Мимоходомъ трѣбва да кажа, че въ тѣзи задължения не влизатъ гарантиранитѣ отъ държавата вземания, които, както знаете, при стабилизационния заемъ се изкупили — платиха се отъ произведенята на стабилизационния заемъ на Народната банка и се дадоха на Земеделската банка само за инкасо. Тѣ не фигуриратъ никѣде като активъ на сѣкровището, но, за съжаление, трѣбва да подчертая, че постѣпленията отъ тѣхъ сѣ малки. Тия заеми, които на 31 ноември 1942 г. възлизатъ на 346.320.539 л., сѣ раздадени на бѣжанци, на инвалиди, за икономически жилища и на общинитѣ за разни културни и благоустроителни цели.

Вънъ отъ това е изразходвана друга една сума надъ 2.000.000.000 л. за обзавеждане на бѣжанцитѣ, по силата на закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанцитѣ, която, обаче, е посочена въ задълженията на държавата. По тия задължения е постѣпило също много малко, за да не кажа — нищо. Така, презъ настоящата година, срещу предвиденитѣ да постѣпять 688.963.003 л., сѣ постѣпили само 116.778.775 л.

По отношение на вътрешния заемъ, понеже той е свързанъ съ общия ни дългъ, трѣбва да изкажа задоволството си, че действително стигна 7.500.000.000 л., отъ които, както казахъ, 1/4 само задължително записани, а 3/4 доброволно, съ тенденция да порастне въ скоро време на една още по-значителна сумъ. Трипроцентовитѣ бонове, които доскоро бѣха къмъ 1.600.000.000 л., следъ взетата мѣрка да се плащатъ платежнитѣ заповѣди надъ 200.000 л. половината въ бонове, половината въ банкноти, на 19 декември нарастнаха на 1.800.000.000 л.

Повтарямъ, че даденитѣ отъ Българската народна банка аванси срещу вътрешния заемъ, стигналъ вече 7.500.000.000 л., сѣ само 324.000.000 л., т. е. около 4%, което не влѣкна никакво опасение и не дава никакво основание, за да бжде критикуванъ вътрешниятъ заемъ въ смисълъ, че това, което се събира презъ него отъ една страна, излиза отъ каситѣ на Народната банка отъ друга страна.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Давамъ 15 минути отидихъ.

(Следъ отидиха)

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Заседанието продължава. Има думата г-нъ министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Добри Божиловъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Въпрѣки желанието ми да свърша по-скоро, не мога да изоставя нѣколко въпроси, които ще се постарая въ по-сбита форма, съ нѣколко думи, да засегна, защото тѣ действително представляватъ интересъ въ връзка съ нашата финансова и бюджетна политика.

По отношение пласмента. Азъ вече засегнахъ въпроса за пласмента, когато говорихъ за спестовността, тъй като пласментътъ и спестовността сѣ свързани въ неразривна връзка. Обаче сега ще разгледамъ за единъ по-дългъ периодъ развитието на пласментитѣ, за да отбележа, че отъ 1938 г. до 1942 г. пласментитѣ на Народната банка, на Земеделската и кооперативна банка и на частнитѣ банки, включително и на банката „Български кредитъ“, както и на популярнитѣ банки, сѣ се увеличили съ 5 милиарда лева — отъ 10 и половина милиарда лева на 15 и половина милиарда лева — а отъ 1939 г. до 1942 г. — съ 2 и половина милиарда лева. Увеличението на пласмента въ Народната банка за този периодъ е съ 300 милиона лева, въ Земеделската и кооперативна банка — съ 2.100.000.000 л., а въ банка „Български кредитъ“ — съ 1.800.000.000 л. Намаленъ е въ частнитѣ акционерни банки съ 800 милиона лева, а е увеличенъ въ популярнитѣ банки съ 1.600.000.000 л. Почти същото измѣнение имаме и за периода 1941 и 1942 години. Въ 1941 г. въ пласмента на Народната банка имаме намаление съ 800.000.000 л., въ Земеделската банка — увеличение съ 520.000.000 л., въ банка „Български кредитъ“, главно съ кредитирането подъ гаранция на държавата на двѣтѣ централи „Българска търговия“ и „Българска промишленостъ“ — увеличение съ 740.000.000 л., въ частнитѣ банки — намаление съ 820.000.000 л. и въ популярнитѣ банки — увеличение съ 1.100.000.000 л.

Баланса на Народната банка азъ вече разгледахъ, въ връзка съ банкнотното обращение. Трѣбва сега само да добавя, че освенъ увеличението на златната наличностъ съ 50.000.000 л., на златнитѣ чуждестранни девизи — съ 270.000.000 л., на клиринговитѣ — съ 3.615.000.000 л., имаме и увеличение на пласментитѣ, както вече казахъ. Имаме намаление на пласментитѣ на частното стопанство съ 160.000.000 л., на държавното — съ 600.000.000 л. Впрочемъ, както ще видимъ, ние изплатихме предсрочно 1.500.000.000 л. сѣкровищни бонове, сконтирани въ миналото, които стоятъ неоформени, но преди края на годината ще ги оформимъ съ специаленъ законъ. На частнитѣ стопанства аванситѣ сѣ намалени съ 271.000.000 л. Срещу това имаме увеличение на ликвиднитѣ срдства на частнитѣ банки при Народната банка съ 1.127.000.000 л., на други преходни суми и други държавни фондове — съ 1.483.000.000 л. Въ Земеделската банка общо по груповитѣ баланси имаме увеличение, спрямо 1941 г., на частнитѣ пласменти съ 301.000.000 л. Намаление на пласментитѣ суми по доставки имаме съ 152.000.000 л., а увеличение на срдствата на Земеделската банка — съ 4.922.000.000 л. Не мога да пропусна да не изкажа още единъ пътъ благодарността си къмъ Земеделската банка, която изигра голѣма роля въ събирането на влоговетѣ, въ увеличението на спестовността и оттамъ въ подпомагане на военното ни финансиране.

При по-подробно вглеждане въ баланса на Земеделската банка намираме голѣмъ прогресъ въ источнитѣ ѝ. Презъ 1935 г. влоговетѣ при нея, възлизащи на 1.958.603.374 л., нарастватъ презъ 1942 г. на повече отъ двойно — на 4.886.201.155 л.; другитѣ частни текущи смѣтки и общественитѣ фондове отъ 992.983.445 л., сѣ се увеличили на 2.255.518.854 л., или общо влоговетѣ, отъ 2.951.586.819 л. презъ 1935 г., сѣ се увеличили на 7.141.720.009 л. на 31 октомври 1942 г. Срещу това имаме също увеличение въ пласмента на държавата, отъ 774.700.121 л. въ 1935 г., на 2.666.019.050 л. презъ 1941 г. и на 3.612.043.809 л. презъ 1942 г., а заемитѣ подъ гаранцията на държавата и на воднитѣ синдикати, отъ 721.530.094 л. презъ 1935 г. — на 1.457.884.781 л. презъ 1942 г.

Другитѣ измѣнения сѣ отъ по-малко значение и не заслужаватъ упоменаване. Обаче заслужава да се спомене, че кредититѣ, разрешени на държавата и неизползувани къмъ 31 октомври 1942 г., възлизатъ на 6.593.287.189 л., включително кредита на Дирекцията за храноизносъ отъ 4.000.000.000 л.

Съ-задоволство трябва да отбележа напредъка, констатиран в банката „Български кредит“ — държавна кредитна — където пласментът от 2.450.798.000 л. на 31 октомври 1941 г. се увеличава със 71%, на 4.254.760.000 л. на 31 октомври 1942 г., а влоговете и от 2.292.007.000 л. на 31 октомври 1941 г. са нарастнали на 3.754.267.000 л., т. е. със 63%, на 31 октомври 1942 г. Дейността на банката „Български кредит“ се все повече чувства в нашия стопански живот и особено при прокарване на държавната, на стопанската ни политика, както вече споменах.

Нколко думи за нашия девизен режим. Особени промени в него няма. Както ви е известно, от 14 октомври 1941 г. Българската народна банка пресматна премията, която даваше в полза на другите девизи, и остана да продава до 30 септември 1942 г. купените девизи с премия. Туй, което до 30 септември 1942 г. остана неизползувано, Министерският съвет реши да изчерпването му, въ определени случаи само, да се дава от тези девизи. През изтеклата година се сключиха 9 клирингови съглашения, които своевременно са били одобрявани от Камарата и съдържанието им е известно.

С две думи сега искам да разсъждавам друга една басня, която се носи, една мълва, която се разнася, че сме останали незапасени с сурови материали, поради контингентната политика, както казват, на Народната банка, а някои казват, общо, макар че службата до 1938 г. била в Народната банка, а от 1938 г. мина в Министерството на търговията.

Г-да народни представители! Дължен съм с официални документи да защита Народната банка и да я защита не защото съм бил нейн бивш управител, а защото това е истината и защото фактите я защитават. Пред мен е протокол № 91, от 24 март 1938 г., на управителния съвет на банката, от когото по мой доклад, като управител на Народната банка, се премахва всички ограничения на континентите за внос на сурови материали. Едно от съображенията — да не ви отнемам време да чета всичките съображения — за това е и желанието да се даде възможност на страната да се запаси с повече сурови материали, поради неизвестното международно положение. Не стига това, вън от редовните континенти и разрешенията за внос срещу компенсации, Народната банка намъри в последните 4 години 2.200.000.000 л. златни девизи, които е дала на индустрията за запасяване с сурови материали извън редовните континенти. И което е вярно — и в протокола е отбелязано — то е, че управителът на Народната банка свикваше конференции с заинтересуваните вносители и с индустриалците от разните браншове и подканваше смислит, предвид на неблагоприятните изгледи и международното положение, за бързо използване на разрешените им суми, за което им се даваха и съответните срокове. Вносителите, обаче, много бавно, поради липсата на срѣдства, използваха валутата, като имаше много случаи, когато разрешения, от една година дори, ставаше нужда да се продължава използването им и през следващата година, поради ненавременното им използване от страна на вносителите. Съ това приключвам голямата въпрос.

За Погасителната каса.

Г-да народни представители! Редица години се спирам на Погасителната каса. Тази година ви дадох най-подробни сведения за състоянието на тази каса в печатното ми изложение. Тук съ мъжа трябва да направя неразделната констатация, че въ Погасителната каса не сме добре. 90% от облекчените задължения са до 20.000 л. На 20.000 л. анюитетите, лихвите и погасението е към 1.500 л. годишно. Кой, г-да народни представители, не може да плати 1.500 л. годишно сега? Въместо да се намаляват тези задължения от 700.000.000 л. и да се явим днес с един резултат, сочещ при сегашната конюнктура голямо намаление на задълженията към Погасителната каса, аз трябва да ви съобща, че задълженията към Погасителната каса са нарастнали на голямата сума 1.120.966.823 л., от които закъснели вноски 574.754.457 л. въ пари и 546.212.466 л. — въ облигации.

Аз схващам деликатното положение. Правителството не е престанало да иска да бъде човѣчно въ тази област. Но, от друга страна, аз виждам, че трябва — особено там, гдето се констатира голяма недоброевѣстност, пълна възможност, но нежелание да се плаща — бутонът да се понатисне малко, та част от тези постоянно растящи ариерета, поне от тези, които имат пълна възможност да плащат, да се събере.

Аз благодаря на Земедѣлската банка, че, по моя молба, направи всичко възможно за намаляване на растящите ариерета — свиква конференции, привиква длъжниците, уве-

щава ги поотдѣлно, казвайки им: „Не е хубаво това, на едномо гише госпожата да отиде да внесе влогъ, а на другото гише мъжът-длъжник да заявява, че не може да плаща“. Въпреки това, обаче, резултатът не е съ-задоволителен — срещу 56.252.831 л., събрани през 1941 г., събрани са наистина, като резултат от тази акция на Земедѣлската банка, 19.021.246 л. повече или всичко 75.274.077 л. — ариеретата са нарастнали на 1.120.966.923 л., както казахъ.

Идвам на чиновническия въпрос. По него досега се е говорило твърде много, а и наскоро се говори при приемането на законопроекта за цензовете, заплатите и възнагражденията на държавните служители. Тогава аз имах случай да изтъкна, че нашата политика е да имаме по-малко, но по-добре платени чиновници — защото действително българският чиновник е лошо платен — да останат само тези чиновници, които са по-работоспособни, по-продуктивни, по-предани въ службата си на държавата. Действително имаме увеличение на територията на нашата държава, имаме разрастване на службите, но никой не би повтарял, че чиновниците от 67.317 души през 1925 г. са станали 125.906 души през 1942 г., двойно повече. Наистина, служителите по нашите железници от 16.923 души са увеличени на 28.232 души, защото имаме открити нови линии и там, следователно, положението е по-специално, а по фондовете от 556 души са нарастнали на 9.838 души, главно вследствие създаването на Дирекцията за строежите, но, въ всеки случай, общо взето, от 84.796 чиновници да отидеш на 163.976 за един период от 17 години е много. И аз трябва да бъда доволен от постигнатия резултат, на който началото турих миналата година, че за идущата година, благодарение усилията на моите колеги, няма нито един чиновник повече, даже при най-големите доводи, че има разширение и увеличение на службите. Може да се правят вътрешни размествания, може да се работи по-интензивно, може да се работи по-експедитивно и работата да се свърши с тези чиновници, които имаме и за които от прилагането на таблиците за длъжностите, както сте видели от раздаденото ви печатно изложение, сумата, необходима за подобрене на чиновническите заплати, възлиза на 1.913.000.000 л. Обаче, ако се вземе под внимание, че въ сумата 5.191.083.000 л. при старите таблици за заплатите влизаха и безотчетните пари — сега те не влизат и ще трябва да се плащат пакти и дневни пари от други параграфи — увеличението, дадено при прилагането на новите таблици, е над 2.200.000.000 л.

Имаме един действително отраден факт — без да ви отрупвам с цифри, аз ви казахъ само числото, без да ви казвам процентите от общите бюджетни цифри на сумите, които са необходими за издръжка на чиновниците, не само за заплати, но и по всички други параграфи въ връзка с чиновниците: порционни, облекло, социални грижи и т. н. — въ 1930/1931 г. общо от държавния бюджет издръжката на 84.838 чиновници е ангажира 25-6%, а въ 1942 г. издръжката на 163.976 души чиновници ангажира 23-9%. Но като се вземе предвид, че първите 25-6%, са от един общ кредит от 10.881.345.956 л., а вторите 23-9% са от един общ кредит от 39.029.579.000 л., явно е, че разликата е тройна, въ смисъл, че въ 1942 г. ние харчимъ за чиновниците 9.316.291.810 л., въместо 3.782.776.104 л. през 1930/1931 г. За 1943 г., по раздаденото ви печатно изложение, вие виждате, че бройките на чиновниците, въпреки всичко — това ще видите и въ бюджета на фондовете — са останали същите, макар да имаме разширени служби, макар да имаме даже открити нови учреждения — имаме вътрешни размествания. Това аз съм да го смятам като едно добро начало, като един актив на сегашното правителство, което туря едно добро начало — да имаме по-малко чиновници, които, обаче, да бъдат по-продуктивни въ работата си и да бъдат по-добре възнаградени. Иначе разпускането ни въ двесте направления — и подобрене на заплатите, и увеличение бройките на чиновниците, а, за съжаление, това бѣше станало една болест, всеки началник да смята, че няма да бъде цененъ правилно, ако не иска увеличение на числото на чиновниците — ни довежда до едно неправилно съотношение между другите параграфи и това, което се харчи за чиновниците, защото, така или иначе, ние стигнахме сега по бюджета за 1943 г. до даването на 10 милиарда лева заедно с всички други добавъчни за чиновниците, и 3 милиарда лева за пенсията, което е една доста чувствителна сума, за която трябва да държимъ сметка. Ако изчислимъ само увеличението по таблиците за заплатите, ще видимъ, че то възлиза по бюджета за 1943 г. на 1.913.000.000 л., без да държимъ сметка, както казахъ, за сумите, дадени за

итини и дневни пари. Това, което даваме сега за чиновнически заплати, представлява 34% от общата сума на бюджета, възлизаща на 21.714.000.000 л. Но нека се надяваме, че това начало, турено съ бюджета за 1943 г., ще продължи и за въ бъдеще съ същата упоритост, чиновниците да бъдат по-добре възнаграждавани, като срещу това имаме една по-интензивна и по-продуктивна работа от тяхна страна.

По отношение недоборитъ мога да констатирамъ съ удоволствие, че можахме да ги сведемъ отъ 2.115.388.700 л. презъ 1936 г. — макаръ че имаше и доста опрощавания, както знаете, да не ги изброявамъ всичкитъ — къмъ 1939 г., когато спрехме масовитъ опрощавания, на 1.132.177.635 л. и къмъ 1 октомври 1942 г. — на 814.249.073 л.

Въпрѣки труднитъ времена, въпрѣки деликатното положение, при желанието на правителството да не се занимава съ екзекуции, а да се въздействува съ убеждавания, съ полквания, постигнаха се резултати, отъ които азъ съмъ доволенъ. Не така, обаче, седи въпросътъ съ изпълнителнитъ дѣла следъ дадената широка фискална амнистия въ 1939 г. Трѣбва съ огорчение да констатирамъ, че ние отиваме пакъ тамъ, където бѣхме. Нарушението на законитъ по горитъ, неплащането на сѣдебнитъ разноси, нарушението на акцизнитъ закони ни докараха почти до това положение, при което бѣхме, когато се видѣхме принудени въ 1939 г., ужъ за последенъ пътъ, да дадемъ широката фискална амнистия съ пожеланието въ бъдеще това да не се повтаря. Къмъ 1 януарий 1942 г. сме имали 689.733 дѣла за 1.133.969.081 л., а къмъ 1 ноември 1942 г. имаме вече 753.323 дѣла за близу единъ и половина милиарда лева — казахъ ви главно по кои закони съ нарушенията. И затова одържавяването на горската общинска стража съ бюджета за 1943 г. намира своето пълно оправдание. Ние имаме всички интересъ не само да запазимъ по-ефикасно и по-рационално горитъ, но да предпазимъ и населението отъ нарушения, волни или неволни, да засилимъ този надзоръ съ тази стража, станала държавна, за да можемъ по единъ по-безболезненъ начинъ, ако не да разчистимъ всичко това, поне да спремъ по-нататъшното му развитие, тъй като действително, ако отиваме така и ако все не правимъ екзекуции, ще стигнемъ до едно положение по-лошо отъ това, въ което бѣхме презъ 1939 г., което ни накара тогава, както казахъ, да дадемъ голѣмата фискална амнистия.

Минавамъ на единъ по-интересенъ въпросъ — на въпроса за общинскитъ финанси, въпросъ, който интересува и васъ, интересува и цѣлия народъ едва ли не еднакво съ държавнитъ финанси.

Г-да! Трѣбва да признаемъ, че сегашниятъ областенъ директоръ не е едновременнониятъ окръженъ управителъ, че сегашниятъ околийски управителъ не е едновременнониятъ околийски началникъ, че сегашниятъ кметъ не е едновременнониятъ такъвъ и че нѣматъ истински напредѣкъ и прогресъ има въобще въ управлението, въ администрацията. А това се е отразило и върху общинскитъ финанси — отразило се е най-напредъ въ реализирането на бюджетитъ, въ построяването на истински реални бюджети, като вмѣсто едновременнонитъ 60% — 65% ние имаме за градскитъ общини реализиране на бюджетитъ имъ до 90%—95%, а за селскитъ общини до 80%—85%. За 1942 г. селскитъ общини съ имали бюджети на обща сума 3.491.576.175 л., а градскитъ — 2.362.394.008 л., или всичко 5.853.970.593 л., вмѣсто 4.481.393.000 л. за 1941 г. — или едно увеличение отъ около 35%, и то следъ като, както знаете, водимъ отъ съображението да улеснимъ общинскитъ финанси, да подпомогнемъ нашитъ градски и селски общини, ги освободихме отъ нѣкои разходи. На общинитъ се опредѣли да играятъ важна роля въ нашия общественъ животъ, въ нашето управление. На тяхъ се възложиха много културни, социални и благоустройствени задачи. Нищо не става, безъ да се помене въ нѣкой законъ или въ нѣкоя наредба кметътъ. Презъ последно време ние, както знаете, подпомогнахме общинитъ, като направихме държавни цѣла редица общински служби: участковитъ лѣкари, общинскитъ пошальони, лесничейтъ, участковитъ ветеринарни лѣкари, а сега и 5.000 души общинска горска стража, която ще ни струва 200.000.000 л. Това нѣщо, обаче, ние обмислено го направихме и твърдимъ, че ползата отъ него ще бѣде много голѣма.

Но, г-да народни представители, това само не стига. Колкото да държа за държавнитъ финанси, трѣбва да бѣда справедливъ, обективенъ и трѣбва да признае нуждата да подпомогнемъ и общинскитъ финанси, за да може общината у насъ, като една първична клетка, най-близка до населението, да изиграе още по-голѣма роля отъ ролята, която тя е играла презъ последнитъ години. (Ръкоплѣскания)

Съсвѣтъ не е време сега, ще каже, може би, нѣкой, за жертви отъ държавния бюджетъ. Но за да запазимъ единството въ нашата данъчна система, за да спестимъ торъ моза на гражданитъ да отиватъ да плащатъ на много мѣста данъцитъ си и на различни срокове, за да можемъ да създадемъ по-голѣмо единство между държавнитъ и общинскитъ финанси, колкото и да е мъчно въ този моментъ, въротно финансовиятъ министъръ ще трѣбва да се реши съ специаленъ законъ да даде една сума отъ държавния бюджетъ, съ която да бъдатъ подпомогнати нуждаещитъ се градски и селски общини, за да могатъ тѣ пълно да изпълнятъ своитъ задачи, тъй уголѣмени и тъй важни презъ последнитъ години. Вмѣсто създаването на много връхнини — които ние поискахме чрезъ закона за опростотворяването на данъчната система да ликвидираме — вмѣсто да се плаща на много мѣста, което е единъ тормозъ за гражданитъ, и вмѣсто повторението на системи и съвпадения, по-хубаво ще бѣде, ако ние отидемъ до крайната цѣль, като слѣдемъ държавнитъ и общинскитъ финанси, както е въ много страни, за да се плаща на едно мѣсто, и този, който събира общитъ приходи, да отбѣля кое е за държавата и кое е за общинитъ. Ние трѣбва да спремъ, да не отиваме въ повече усложнения на нашата данъчна система, но да подпомогнемъ общинитъ — щомъ като е признато, че тѣ иматъ нужда — съ една глобална сума отъ държавнитъ финанси, срещу което, разбира се, държавнитъ финансови органи пъкъ да иматъ грижата да събиратъ необходимо увеличенитъ налози, вмѣсто да се прави това разпрѣснато и разпокъсано отъ общината — което не е нито въ интересъ на общината, нито въ интересъ на данъчната система. Азъ смѣтамъ, че въ скоро време, следъ гласуването на бюджетитъ, ще бѣдемъ сезирани и съ уреждането на този въпросъ.

Минавамъ на данъчната ни система и на нуждата отъ реформи въ нея.

Г-да народни представители! Азъ поехъ Финансовото министерство презъ 1938 г. при едно съотношение на прѣки къмъ косвени данѣци отъ 1:2½. Вие знаете дългитъ прения, които ставаха тукъ презъ нормалнитъ времена, когато ние казахме: съгласни сме по принципъ, отживѣло е увеличението на косвенитъ данѣци, трѣбва да пренесемъ тежестта върху прѣкиятъ данѣци — и създадохме чл. 52г. въ закона за данѣка върху приходитъ още въ началото на войната. Ние казахме: не щемъ данѣци, които да увеличаватъ скѣпотията, искаме данѣци такива, които ще иззематъ една частъ отъ печалбата, но безъ право на данѣкоплатеца — ангриситъ или детайлистъ — да прехвърля данѣцитъ си върху консуматора. Да издиримъ прѣкиятъ обекти, да ги обложимъ, да рационализираме нашата данъчна система, да откриемъ това, което досега е било пропуснато или укрито, обаче да не увеличаваме косвенитъ данѣци дотогава, докогато това не стане необходимо — както напоследѣкъ, както знаете, увеличихме акциза върху алкохола и цигаритъ, което увеличение признавамъ, че ще ни даде 1½ милиарда или 2 милиарда лева по бюджета за 1943 г. Тоя приходъ е отбѣляванъ въ приходната частъ на бюджета за 1943 г. Това бѣше необходимо да стане, затова защото алкохолътъ и цигаритъ у насъ съ неимовѣрно евтини, и затова защото, както казахъ въ началото на увода си, на насъ ни трѣбватъ данѣци, които да се събиратъ най-скоро и най-лесно. А косвенитъ данѣкъ постѣпва незабелязано, щомъ населението има възможность и срѣдства да харчи за известни нужди. Макаръ презъ 1942 г. да имаме въ отношението между прѣки и косвени данѣци едно малко влошаване въ смисълъ на увеличение на постѣпленията отъ косвени данѣци, азъ смѣтамъ, че ние сме останали върни на принципъ ни. Въ 1939 г. съотношението на прѣкиятъ къмъ косвенитъ данѣци е било 1:2.02; въ 1940 г. то е 1:1.83; въ 1941 г. — 1:1.40; въ 1942 г. имаме влошаване — съотношението е 1:1.54, или постѣпленията отъ косвени данѣци съ съ 0.14% повече, отколкото въ 1941 г. Както ще видите, ние нѣма да се спремъ да издирваме обектитъ, досега укривани, подлежащи на облагане съ поѣки данѣци; нѣма да се спремъ да търсимъ по-голѣмъ данѣкъ отъ лукса, нѣма да се спремъ да търсимъ военновременни печалби. Азъ смѣтамъ, че туй съотношение ще го задържимъ.

Поменахъ вече, че презъ изтеклата година ние направихме едва ли не революция въ нашето законодателство, като прокарахме въ чл. 1а отъ закона за военновременнитъ печалби изземването на 90% отъ печалбитъ на физическитъ лица — нѣщо, което въ нѣкоя друга страна не съществува. Вѣрно е, че въ другитъ страни прокараха такова облагане, обаче винаги съ забележката: доколкото то е приложимо. И на менъ не ми е известно да съ отишли тамъ до този процентъ. Всетаки, макаръ че имаше въ началото у насъ недоволство, азъ вѣрвамъ, че по-замож-

нитъ ще трѣбва да понесатъ тази тежестъ и нѣма да ни бѣждатъ така сѣрдити, защото тѣ знаятъ, че моментитѣ сѣ сѣдбоносни и че този, който има, трѣбва да има до- блествѣта да го заяви, да е гордъ даже, че е билъ по- полезенъ на държавата си, която го е подпомогнала, ма- каръ и отчасти — безъ да отказваме значението на част- ната, личната инициатива за създаването на неговото бла- госѣстояние, на неговитѣ доходи.

Таско Стойковъ: Бива и да се разсѣрждатъ малко.

Министъръ Добри Божиловъ: Ние създадохме и друго положение, като оставихме незасегнати не предприятията съ капиталъ до 300.000 л., а тѣзи, които сѣ съ печалби до 300.000 л.; и редицата още други измѣнения, надѣвамъ се, ще утроятъ прихода отъ военновременнитѣ печалби въ полза, както казахъ, не на фиска, но на уравнителния фондъ, защото нашата обща държавно-стопанска поли- тика налагаше да направимъ това.

Презъ течение на годината ние направихме 15 измѣ- нения на данѣнитѣ закони, които не намирамъ за нужно да изброявамъ конкретно. Ще спомена само, че внасянето на социалния принципъ за пръвъ пѣтъ въ нашата данѣчна система — съобразно семейното положение да бѣде и раз- мѣротъ на данѣка, а не безразлично отъ броя на членовеѣ на семейството да облагаме общия доходъ, което бѣше единствено у насъ така, докато въ всички други страни бѣше прокранъ този социаленъ принципъ — ни даде като резултатъ единъ минусъ отъ 25 милиона лева. Ние взехме за база облагането дохода на семействата съ гри- члена. На тѣзи семейства, които иматъ по-малко отъ три члена, увеличихме данѣка и получихме 70 милиона лева. Отъ семействата съ надъ три члена, на които намалихме данѣка, загубихме за фиска 95 милиона лева. При сѣдното фискалъ загуби само 25 милиона лева, обаче срещу това стана едно по-правилно разхвърляне на данѣчното бреме.

Сведенията, които ще ви кажа за тритѣ типични да- нѣци, плащани у насъ — патентитѣ, данѣктѣ върху обо- рота и данѣктѣ върху наемитѣ — ще ни послужатъ за едни разсѣждения по нашата данѣчна система, които азъ искамъ да сподѣля сега съ васъ, г-да народни предста- вители!

Ние имаме така нареченитѣ патентаджини, обложениѣ съ патентъ. На около 83.000 души обложениѣ доходъ е 2.325.162.576 л.; сѣдно на данѣкоплатецъ се пада обложенъ доходъ 28.017 л. Отговаря ли това на действителното по- ложение, г-да народни представители? Не е ли вѣрно, че единъ носачъ, единъ физически работникъ изкарва 1.500—2.000 л. на день — а едвали плаща 200 л. годишенъ патентъ — когато единъ интелектуалецъ, да кажемъ единъ първоначаленъ учителъ, получава 2.300 л. месечно? Дотамъ е стигнала дислокацията на доходитѣ вследствие на вой- ната. Азъ не зная дали е справедливо, това положение да остане и по-нататѣкъ така.

По-нататѣкъ, тѣзи, които плащатъ данѣкъ върху обо- рота — търговски предприятия 4.726, индустриални пред- приятия 1.462, по особенитѣ правила 13.586 — всичко 19.774 данѣкоплатци плащатъ единъ данѣкъ отъ 635.779.981 л., смѣтнато по 18% сѣдно върху единъ приходъ отъ 13.325.000.000 л.

Г-да народни представители! Азъ не искамъ никого да огорчавамъ, не искамъ никого да оскѣрбявамъ, но позво- лете ми да кажа, че и тукъ не сме стигнали всичкиѣ обекти. При единъ националенъ доходъ отъ 117 милиарда лева, азъ се съмнявамъ, че оборотѣтъ е само 13 милиарда лева.

И най-после минавамъ на данѣкоплатцитѣ, обложени съ данѣкъ върху наемитѣ. 99.304 души получаватъ 1.268.074.330 л. наеми, или, сѣдно взето, обложениѣтъ съ такѣвъ данѣкъ данѣкоплатци получаватъ годишно наеми по 12.770 л. Тукъ азъ съмъ по-ситуренъ, че обектѣтъ е обхванатъ, ако не напълно, почти напълно, съ малки из- ключения. Но тукъ има следното: първо, събирането на този данѣкъ има много скѣпа режия; второ, декларирането отъ 100.000 души е една тежка работа и за финансовата администрация; трето, плащането по три пѣти, на всѣко четиримесечие, презъ годината — значи 300.000 плащания — е също тежко и скѣпо администрирано. И най-после, ако искахте, има и една социална несправедливостъ. Чо- вѣкъ може да си зададе въпроса: защо въ крайнитѣ на града на единъ беднякъ съ две стаи, въ едната отъ които той е принуденъ да живѣе най-нехигиенично, а другата волю-неволю да я дава подъ наемъ, ние да му вземаме данѣкъ върху този наемъ, който той получава, за да се доизхранва, а да не вземаме никакѣвъ данѣкъ на оня, който живѣе въ 12 стаи, да кажемъ, въ центъра на града, и на когото най-подиръ сѣдбата му е отредила едно по- добро благосѣстояние и може да си позволи единъ по- охолень животъ? Кѣде е справедливостѣта да не вземаме

никакѣвъ данѣкъ отъ него? И защо, както е въ почти всички други страни, да не облекчимъ данѣчната админи- страция? Въмѣсто да се губи време съ тия 400.000 деклара- ции и плащания, защо да не слѣдемъ данѣка върху имота съ данѣка върху наема, да има само единъ данѣкъ, който да бѣде събиранъ или отъ общината, или отъ държавата — това нѣма значение — и следъ това да се разпредѣля: туй, което е за общината, да отива за общината, а това, което е за държавата, да отива за държавата. (Ржкоплѣс- кания) Съ това ще се внесе по-голъма справедливостъ, ще се облекчи финансовата администрация, за да има време за по-важнитѣ задачи и обекти, и най-подиръ ще се освободи отъ тормозъ самото гражданство — да отива да подава постоянно декларации, да ходи да плаща три пѣти презъ годината, а често пѣти, като пропусне срока съ единъ-два дена, да плаща и грамадни глоби.

Азъ заявявамъ, че правителството въ този моментъ нѣма намѣрение да прави никакви промѣни въ данѣчната система, нито да създава нови данѣци. Азъ само засегнахъ този въпросъ. Може би по-късно, при свободно време, ние ще намѣримъ време да се занимаемъ и да направимъ нѣкои умѣстни измѣнения.

Съ две думи ще ви дамъ сведения и за резултатитѣ отъ така наречения еднократенъ данѣкъ на лицата отъ еврейски произходъ. Декларирани сѣ имоти, върху които се слѣдва 984 милиона лева данѣкъ, а е опредѣлено почти двойно — 1.740.000.000 л. Предадено е за събиране 1.637.000.000 л. Презъ 1941 г. сѣ постѣпили 532 милиона лева, презъ 1942 г. до 1 декемврий сѣ постѣпили 800 ми- лиона лева, или всичко 1.332.000.000 л. Оставатъ за съби- рание 300-400 милиона лева.

Съ две думи трѣбва да ви обясня, че отъ туй, което е предвидено въ бюджета, ще постѣпи малко по-малко, за- това защото съ закона за спекулата съ недвижимитѣ имоти много отъ недвижимитѣ имоти, както знаете, се отчуждиха и, следователно, трѣбваше, вмѣсто облагането съ еднокра- тенъ данѣкъ, да намалимъ облигациитѣ, които издаваме за очистване на имотитѣ. Въ края на краищата резулта- тѣтъ е сѣщиятъ, само че се явява едно облекчение на пла- щанията ни за бѣдеще, вмѣсто да постѣплатъ повече пари сега въ брой.

По отношение отчужденитѣ имоти: всичко сѣ отчу- ждени 5.710 имота, отъ които около 2.400 въ София и 3.310 въ провинцията.

Минавамъ къмъ допълнителнитѣ бюджети. Къмъ помѣ- стеното въ подробната таблица на стр. 10 отъ печатното изложение ще ви кажа само, че презъ настоящата година допълнителнитѣ бюджети се наложиха въ връзка съ моби- лизираниѣ войници. Първиятъ допълнителенъ бюджетъ бѣ въ размѣръ 2.750.000.000 л.; вториятъ допълнителенъ бюджетъ — 3.800.000.000 л.; извънредниятъ бюджетъ за изпълнение на дветѣ спогодби, за Югославия и за Ру- мѣния — Крайовския договоръ — 3.025.000.000 л.; за Ди- рекцията на строежитѣ, която разви една доста голѣма дейността, на два пѣти бѣха разрешени кредити общо на сума 650 милиона лева, и за откупването на облигации и нѣкои бонове — 510 милиона лева. Или всичко около 11 милиарда лева.

Трѣбва едновременно съ туй да ви кажа, че първиятъ допълнителенъ бюджетъ бѣше предвидено да се покрие отъ излишци, и той се покри. За покриването на допъл- нителния бюджетъ отъ 3.800.000.000 л. и извънредния отъ 3.025.000.000 л., по който, както ще видите, ние сме вече упражнили разходи 1.590.000.000 л. — предвидени бѣха по 2 милиарда лева отъ 3% сѣкровищни бонове. Постѣпле- нията, обаче, отъ народния заемъ, както и по-добритѣ по- стѣпления отъ прѣжитѣ и косвенитѣ данѣци, ни поставиха въ положението да не прибѣгваме до това сѣдство — ма- каръ че 1.850.000.000 л. сѣ прибрани отъ 3% сѣкровищни бонове. Вие ще видите отъ отчетъ за приключване на бюджетното упражнение, че тѣ не сѣ минати като държа- венъ приходъ, че стоятъ въ една отдѣлна блокирана смѣтка и че сѣ една дѣлбока резерва — ако единъ день ни потрѣбватъ. Въ всѣки случай, двата допълнителни бю- джети и извънредния бюджетъ смѣтамъ, че ще бѣждатъ реализирани, безъ да прибѣгваме не само до двата мили- арда, но и до двата милиарда 350 милиона лева отъ 3% сѣкровищни бонове, една частъ отъ които въ размѣръ на 1.850.000.000 л. сѣ вече събрани, но не фигуриратъ въ държавнитѣ приходи.

Минавамъ къмъ приключване на бюджетното упражне- ние, което въ момента, когато се печаташе печатното из- ложение, бѣше готово за 10-тѣ месеца и затова вие го имате за до края на октомврий. Сега азъ мога да ви съобща и приключването за месецъ ноемврий, получено преди нѣколко дни, което е много по-благоприятно, от- колкото това, което е за месецъ октомврий.

Ние имаме за единадесеттѣ месеца на 1942 г. 20.647.541.502 л. постъпления, срещу 15.956.055.708 л. постъпки презъ 1941 г., или 4.691.485.794 л. въ повече. За същия периодъ време разходитѣ сѣ 21.740.074.485 л., вмѣсто 15.492.712.747 л. миналата година. Трѣбва да вземемъ предвидъ, както казахъ, и разходитѣ по двата допълнителни бюджети и по единия извънреденъ, по които вече се направиха 1.569.243.245 л. плащания. При това положение видимиятъ дефицитъ е 1.092.532.983 л. Но ако вземете подъ внимание, че сме платили 1.500.000.000 л. бонове отъ минали години на Народната банка, съ което сме си осигурили нормата по закона за Народната банка отъ 600.000.000 л., а също и други по закона отъ месецъ май 1940 г., и които винаги бихме могли — дай Боже да не стане нужда — да ги теглимъ отново, но не сѣ оформени — бонуетѣ ще бждатъ оформени съ единъ законъ въ края на годината, като вземемъ предвидъ, че и по извънредния бюджетъ, безъ да бждатъ предвидени приходни източници, сме изразходвали вече 1.569.243.245 л., имаме тогава единъ плюсъ отъ 1.976.710.262 л. въ края на месецъ ноемврий.

За м. ноемврий трѣбва да ви кажа, че редовнитѣ приходи сѣ 1.344.872.745 л.; възстановени лихви по държавнитѣ съкровищни бонове и държани въ Българската народна банка, споредъ специалнитѣ условия въ приходния бюджетъ, че тѣзи лихви се възстановяватъ на съкровището до м. ноемврий — 320.000.000 л.; отъ 5% вътрешенъ държавенъ заемъ само презъ ноемврий сѣ постъпили 1.029.659.780 л.; и възстановени суми въ връзка съ направени разходи — 731.250.000 л. Или всичко 3.425.782.525 л.

Азъ не зная дали е нужно да се спирамъ на отдѣлнитѣ пера при наличността на тази подробна таблица, която имате въ печатното изложение. Но понеже тя е за 10-тѣ месеца, азъ ще ви кажа какви сѣ постъпленията по нѣкои отъ най-важнитѣ пера за 11-тѣ месеца. Отъ прѣки данѣци е предвидено да постъпятъ 3.362.333.340 л., а сѣ постъпили 3.051.287.666 л., или сѣ постъпили по-малко 311.045.674 л. Споредъ обясненията, които ви дадохъ, отъ еднократния еврейски данѣкъ постъпиха по-малко, поради извршенитѣ отчуждения. Отъ митницитѣ, вмѣсто предвиденитѣ 1.403.875.000 л., сѣ постъпили 1.862.881.199 л., или 459.006.199 л. повече. Отъ акцизъ, срещу предвиденитѣ 3.221.166.670 л., сѣ постъпили 4.122.464.350 л., или 901.297.680 л. въ повече. Отъ гербовъ налогъ, срещу предвиденитѣ 733.333.330 л., сѣ постъпили 869.456.308 л., или 136.122.978 л. въ повече. Отъ приходитѣ за заплати на учителитѣ сѣ постъпили въ повече 288.861.416 л. Също едно голѣмо увеличение имаме въ разнитѣ административни и други приходи и отъ извънреднитѣ приходи по двата параграфа. По двата параграфа сѣ постъпили 2.099.363.191 л. въ повече спрямо предвиденитѣ.

Общо взето, срещу 15.694.576.115 л. предвидени, постъпили сѣ 20.647.541.502 л., или постъпленията сѣ били съ 31-6% повече спрямо предвиденото. Спрямо 1941 г. за същото време имаме постъпления съ 29-4% повече. Почти въ същата пропорция сѣ и постъпленията отъ желѣзницитѣ, за да не се спирамъ на тѣхъ.

Сумата, която държавното съкровище има въ Народната банка по своя смѣтка 5.239.370.970 л., безспорно, се състои отъ неизползувани суми отъ постъпления: 725.685.853 л. по бюджета на държавата, 1.436.514.992 л. по бюджета на желѣзницитѣ и пристанищата, 990.564.777 л. оставатъ отъ касовата наличностъ отъ минали бюджетни упражнения и т. н. и най-после, най-голѣмата сума 2.086.605.348 л., както ви казахъ, отъ 3-процентовитѣ бонове, които не сѣ минати като държавенъ приходъ по закона и тѣ ще бждатъ като единъ резервъ. Ако има нужда, ще го оформимъ съ изплатенитѣ съкровищни бонове 1.500.000.000 л., ако не, ще останатъ като резервъ за идущата година.

Нѣколко думи, г-да народни представители, за това, което правятъ другадѣ, не за да ни послужи то като поводъ да направимъ същото у насъ, но защото смѣтаме, че все ще е поучително да видите други по-малки страни, съ по-малко население, съ по-малка територия, макаръ и неутрални, каквато е Швейцария, или воюващи, каквато е Финландия, какъ се справятъ съ едни разходи, изразени въ астрономически цифри, споредъ нашитѣ понятия, и какъ населението тамъ е погледнало патриотично и се е отзовало въ помощъ на държавата си.

Най-типиченъ примѣръ въ това отношение е Швейцария, която има половината отъ нашето население и полсвината отъ нашата територия. При националенъ доходъ 8 милиарда швейцарски франка, тамъ се събиратъ данѣци 1 и половина милиарда франка, или 19%; за консумацията, която постоянно намалява, отиватъ 4-5 милиарда

франка, или 56%; спестовностъ — 2 милиарда, или 25%. У насъ спестовността, както видѣхме, е — 7 милиарда влогове и 10 милиарда заеми и трипроцентни бонове — общо 17 милиарда. Следователно, при 117 милиарда националенъ доходъ, спестовността възлиза на около 14%. Нѣма друга страна, където спестовността да е по-малка отъ 25-40%. Разбира се, ние сме млада държава, правимъ всичко, за да развиемъ и увеличимъ спестовността и смѣтаме, че ще догонимъ другитѣ по-напреднали страни. При национално богатство 85 милиарда франка, Швейцария има националенъ дългъ 3.800.000.000 франка, а заедно съ гарантиранитѣ отъ държавата 5-5 милиарда дългове, всичко 9.300.000.000 франка. Дълговетѣ съставляватъ 11% отъ националното богатство. На глава се пада дългъ 2.200 швейцарски франка или, безъ премията, 44.000 л. на глава — единадесетъ пѣти повече, отколкото е националниятъ дългъ у насъ на глава.

Въ отношението на прѣжитѣ къмъ косвенитѣ данѣци тѣ сѣ достигнали до по-благоприятенъ резултатъ, като косвенитѣ данѣци сѣ къмъ 40%, а прѣжитѣ — къмъ 60%. Интересни сѣ данѣцитѣ, които сѣ въведени, за да се справятъ съ грамаднитѣ разходи, понеже извънредни разходи Швейцария отъ 1 септемврий 1939 г. досега има 5 милиарда швейцарски франка — значи, 100 милиарда лева безъ премията — отъ които сѣ данѣци сѣ покрити 1.200.000.000 франка, а 3.800.000.000 франка — надъ 80 милиарда лева, сѣ покрити съ заеми отъ вътрешната спестовностъ. Създаденъ е законъ „жертва за националната отбрана“, споредъ който материалното състояние въ 77 групи е обложено съ проценти отъ 1-5% до 4-5%, платими въ три години: 1940, 1941 и 1942. Досега отъ този данѣкъ сѣ събрани 12 милиарда лева наши пари. Освенъ него създаденъ е данѣкъ за народната отбрана, движещъ се между 0-4% и 6-5%, комбиниранъ върху прихода и имотното състояние и върху паричнитѣ плащания до 15%. Трети данѣкъ е тоя върху военновременнитѣ печалби, отиващъ до 70%, съ необлагаема рентабилностъ 6%. И даже при тази рентабилностъ, която е запазена отъ мирно време, за всѣко увеличение надъ 8% събираниятъ данѣкъ се увеличава процентно съ половинъ на сто надъ 70%. Облагатъ се и мирновременнитѣ и военновременнитѣ печалби съ този данѣкъ. Данѣкътъ върху стоковия оборотъ е 3% за ангростисти, 2-5% за дѣталисти и 2-5-3% за вноса. У насъ, както видѣхме, той е срѣдно 1-8%. Еднократенъ данѣкъ върху имуществата на изселницитѣ, който е до 12-5% върху имуществата на всѣки изселващъ се отъ Швейцария, за да участвува въ бждеще въ изплащане анонитетитѣ по направенитѣ заеми.

Не по-малко интересенъ е случаятъ съ воюваща Финландия, където, отъ 2 милиарда финландски марки вътрешни заеми, тѣ сѣ стигнали на 47 милиарда въ продължение на 3 години — 23 пѣти повече. На глава държавенъ дългъ се падатъ тамъ 22 хиляди лева въ наши пари. Отъ друга страна, разходитѣ за водене на войната въ Финландия сѣ стигнали до едни астрономични цифри, които не намирамъ за нужно да цитирамъ тукъ. Нарастването на дълга имъ въ три години, отъ 2 милиарда финландски марки на 47 милиарда финландски марки, може да ни покаже въ какво финансово напрежение сѣ тамъ.

Нашата съседка Турция, която се опита, както знаете, миналата година да мине къмъ нѣкои либералистични прояви въ своето стопанство, виждаме сега, че съвсемъ внезапно отива къмъ съвсемъ противоположния полюсъ, и то съ една суровостъ, каквато рѣдко въ нѣкоя страна е приложена. Вие знаете, че тамъ подлежи на облагане имотното състояние на всички граждани, които, даже преди започването на войната, нѣкой пѣтъ сѣ вършили търговия или даже само сѣ посрѣдничали за сключването на нѣкоя сдѣлка. Облагането е 5% върху имотното състояние, и то по една необикновено бърза процедура: единъ мѣстенъ комитетъ въ една седмица прави облагането, въ 14 дни трѣбва да стане плащането и, който не плати, праща се на каторжна работа. Очаква се стотици милиарди да бждатъ събрани по този начинъ отъ единъ пѣтъ, въ единъ късъ срокъ отъ 20 и нѣколко дни.

Може би сте чули за Италия напоследѣкъ, където постигнаха съ вътрешнитѣ заеми и съ бонуетѣ неочаквано голѣми резултати, и то доброволно, безъ принуждение. Тамъ преминаватъ къмъ първата принудителна мѣрка: който ще купи акции на борсата, трѣбва да депозира въ бонове същата сума — тогава ще му се даде право да купува акции на борсата. Отъ друга страна, за транзакциитѣ съ недвижимитѣ имоти, за покачване стойността на недвижимитѣ имоти сѣ направени проучвания, за да бждатъ иззети 60% отъ разликата въ поскупването стойността на недвижимитѣ имоти — мѣрка, каквато въ друга страна, освенъ въ още една, където сега се прокарва тази мѣрка, не е била прилагана досега.

Не по-малко поучителен е примѣрътъ и съ Унгария, където веднага следъ гласуването на бюджета, на втория денъ, въ Парламента бѣха внесени два закона. Единиятъ отъ тѣхъ — много основателно, разбира се — увеличава данъка за откупуване на всички онѣзи, които сѣ освободили отъ военна служба или трудова повинностъ. Но покрай това, презъ тази война всички лица отъ 24 до 70-годишна възраст, които по една или друга причина не взематъ участие въ войната, плащатъ единъ облогъ, стигащъ до 5% върху тѣхното имотно състояние, затуи, че не сѣ били отдѣлени отъ тѣхната работа при воденето на войната.

Азъ завършвамъ тази частъ съ декларацията, че ние нѣмаме намѣрение да въвеждаме никакви нови данъци, но че досегашната наша военно-финансова политика ще бѣде прилагана неотклонно съ още по-голяма строгостъ, енергия и упоритостъ, и се надѣвамъ, че ще можемъ да получимъ резултати, съ които да се справимъ съ нашитѣ нужди засега.

Построяването на бюджетопроекта за 1943 г. е най-добре изразено въ раздаденото ви изложение по бюджета. Азъ мога да ви увѣря, че правителството, колегитѣ и азъ, се стараехме да очистимъ бюджета отъ всѣкакви излишни разходи, които въ момента могатъ да бѣдатъ изоставени, и че, въпрѣки това, ние излизаме съ едно увеличение, спрямо редовния бюджетъ за 1942 г., отъ 50% близу, т. е. отъ 14.408.100.000 л. на 21.714.000.000 л. Обаче, както казахъ, тѣзи приходи ще бѣдатъ събрани, тѣ сѣ измѣрени. Азъ вѣрвамъ напълно, че тѣ ще бѣдатъ не само напълно реализирани, но че ние отъ тѣзи източници имаме и достатъчно резерви за всѣка евентуалностъ, по които азъ не желая сега да се спирамъ. Но, вънъ отъ това, ние ще похарчимъ само 19.499.800.000 л., а ще съберемъ чрезъ данъци 2.214.200.000 л. повече и ще платимъ съ тѣхъ частта отъ дълга на държавата къмъ Народната банка само за миналитѣ доставки. По този начинъ ние ще съдействуваме за една по-голяма икономичностъ, за неувеличаване задълженията и за намаляване на банковото обращение презъ 1943 г., съ същата сума 2.214.200.000 л.

Резюмирамъ. Увеличението 7.305.900.000 л. се дължи: на увеличението въ заплатитѣ отъ прилагането на закона за заплатитѣ и ценоветѣ — 2.217.036.535 л.; на увеличение въ веществени разходи по Военното министерство съ 3.591.640.000 л., по които нѣма нужда да се спирамъ; на увеличението разходитѣ по държавнитѣ дългове съ 794.751.000 л., отъ които 280.000.000 л. сѣ за погашенията по вътрешнитѣ заеми, 240.000.000 л. сѣ за откупуване облигации и бонове, което ще продължимъ да вършимъ, като смѣтаме, че вършимъ една полезна работа. Ако желаемъ, можемъ да съкратимъ този разходъ. Откупнитѣ цени книжа могатъ да останатъ въ Народната банка. Но ние смѣтаме, че тази малка сума трѣбва да я предвидимъ, и да работимъ постоянно въ това направление, което ще бѣде само отъ полза. По Министерството на земедѣлието имаме увеличение на веществени разходи съ 288.390.000 л.; по Министерството на финанситѣ — за покупка на тютюнъ за вътрешна консумация 100.000.000 л. — разлика въ цената. Предполагаме, че толкова ще бѣде. Срещу това, обаче, можете да бѣдете сигурни, че ще имаме отъ бандеролъ 1 милиардъ и половина лева повече. Останалитѣ 163.900.000 л. сѣ за запасване съ кирилитѣ и цигари, които суми иматъ по-скоро извънреденъ характеръ и не могатъ да се взематъ като редовенъ бюджетенъ разходъ. Отъ продажбата на тия продукти сумитѣ ще се възстановятъ. За пошитѣ имаме също увеличение на веществени разходи съ 165.309.000 л. Извънредни увеличения спрямо миналата година имаме 326.108.000 л. и остатѣтътъ отъ 224.191.465 л. сѣ увеличение въ веществени разходи на другитѣ осемъ министерства.

Г-да народни представители! Минавамъ къмъ заключителната частъ на моето изложение. Въ заключение на изложението ми, което ви направихъ досега, отправямъ къмъ васъ една молба: когато въ близкитѣ дни, било отъ висотата на тая трибуна, било въ съответнитѣ комисии, вие ще влѣзете въ дълбоченъ анализъ на бюджетопроекта за 1943 г., или пъкъ ще го подложите на вашата обективна конструктивна и просвѣтена критика, да не забравяте нито за една минута крайно изключителнитѣ стопански, финансови и политически условия, при които държавата е поставена, и че, държейки смѣтка за тѣхъ само, настоящиятъ бюджетопроектъ е работенъ.

Г-да народни представители! Историята на човѣчеството е пълна съ много драматични положения на държави и народи. Свѣтовната история има отбелязани въ своитѣ анали много сурови международни стѣлкновения, но мировата история не познава всесвѣтско стѣлкновение въ днешния раз-

мѣръ. Днешниятъ грандиозенъ свѣтовенъ международенъ двубой, както въ своята недостижима боева техника, така и въ своята шеметна стратегическа динамика, си остава едно изумително събитие, въ сравнение съ всички известни на историята междудържавни стѣлкновения. Въ цѣлата досегашна история на човѣчеството нѣма нито сѣнка не само отъ страхотнитѣ, необхватни размѣри на сегашния свѣтовенъ пожаръ, но, което е най-важното — никога събития отъ подобенъ характеръ не сѣ се развивали съ такава шеметна бързина. Тоя изключителенъ динамизмъ има своитѣ най-силни отражения въ всички стопански и финансови прояви на всѣка държавна организация. Ако въ по-близко и въ по-далечно минало стопанскитѣ и финансови отражения на войнитѣ сѣ се явили въ повечето случаи чакъ следъ тѣхното завършване, днешната война дава тия отражения веднага. Стопанскитѣ и финансовитѣ смущения днесъ сѣ наложени паралелно съ свѣтовнитѣ военни събития и сѣ едно неминуемо безусловно явление за всички държави по цѣлия земенъ ширъ, независимо отъ това, дали тѣ сѣ неутрални, невоюващи или воюващи.

Цѣлятъ този стопански и финансовъ процесъ, наложени съ една повелителна сила отъ огненитѣ езици на единъ колосаленъ свѣтовенъ пожаръ, прави твърде затруднени задачитѣ на всѣки днешенъ финансовъ министъръ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Извинете, г-не министре.

Г-да народни представители! Частъ е 8. Моля да се съгласите да продължимъ заседанието, докато изчерпимъ днешния редъ. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Продължавайте, г-не министре.

Министъръ Добри Божиловъ: И заради това азъ апелирамъ: повече реализмъ въ критикитѣ, по-голямо хладнокрѣвие и дълбочаване въ особеноститѣ на тази изключителна епоха, въ новото, което тя носи на свѣта, въ новата организация, която тя дава на Европа.

Вѣрно е, че този небивалъ досега свѣтовенъ конфликтъ носи и известенъ трагизмъ, но затова най-малко сме виновни ние и нашитѣ съюзници, които бѣхме най-безмилостно онеправдани преди 23 години и които винаги апелирахме къмъ свѣтовната съвѣст за едно справедливо разрешение на нашитѣ национални проблеми. (Ръкоплѣскания и гласове: „Браво“!) Обществото на народитѣ остана глухо къмъ нашитѣ непрестанни вопли и само милостивата и праведлива съдба и благороднитѣ усилия на нашитѣ велики съюзници презъ пролѣтѣта на 1941 г. дадохъ възможностъ да се осъществятъ нашитѣ национални идеали, които бѣха набеязани отъ свѣтлата и възторжена мисль на нашитѣ възрожденци и въ името на които 300.000 най-добрѣшнѣ и скѣпни български синове, олаквани и досега отъ тѣхнитѣ близки и отъ цѣль народъ, загинаха на полето на честта презъ войнитѣ 1912 г. и 1915 г. до 1918 г.

Свѣтлата паметъ на тия геройски загинали синове на българския народъ ни налага безусловния дългъ да защитимъ съ всички сили достигнатия блѣнъ на тѣхния свещенъ подвигъ, да положимъ всички материални жертви за това и най-после да възвисимъ до най-свѣтлото народностно и родолюбиво съзнание всѣки български гражданинъ, за да дойде той доброволно въ помощъ на българската държава въ тия тежки и критични, но велики времена за нашата национална кауза. (Продължителни ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ трѣбва съ удовольствие да констатирамъ, че гражданското родолюбиво съзнание на българина по отношение задълженията му къмъ държавата прогресивно расте. Тукъ, по този поводъ, азъ се явявамъ вече за пети пътъ предъ васъ и трѣбва да призная, че за голѣмо мое удовлетворение и за щастие на държавата ни, всѣка година констатирамъ по-радостенъ напредѣкъ по пътя на едно съзнато, разумно и целесъобразно отнасяне на българския гражданинъ въ неговитѣ задължения къмъ държавата. Азъ мога да цитирамъ имена на срѣдно заможни български граждани, които по поводъ на нѣкои фискални ревизии, може би, имаха нѣкои по-малки, или по-голями основания да бѣдатъ малко огорчени, но нѣкои отъ тѣхъ, въпрѣки всичко това, записаха доброволно за държавния заемъ значителни суми и съ това дадохъ примѣръ на привързаностъ и преданостъ къмъ българската държава. Азъ поздравявамъ тия граждани и препорѣчвамъ тѣхния примѣръ на всички и по-заможни отъ тѣхъ, които иматъ възможностъ да стигнатъ голѣмото имъ благородно проявление, но които, въпрѣки това, за съжаление, се ограничиха да запишатъ само задължителната по закона частъ.

Г-да народни представители! Тия факти сж ценни и отъ гледището, че българският народ прогресивно промѣня своята концепция за своята държава. Наслоенитѣ отъ миналото погрѣшни и робски схващания за държавата постепенно се промѣнятъ и подсъзнателното, враждебно и тъмно отношение на бившия робъ се трансформира въ едно свѣтло отношение на преданостъ и всеотдайностъ на своята държава. Той разбира и погрѣшното становище на демолиберализма, че личността е самоцѣль, и му става ясно, че личността може да благоденствува само тогава, когато е въ благоденствие държавата, отъ която той е нераздѣлна частъ и която му дава всички най-необходими и най-елементарни условия за неговото материално и духовно развитие. Новитѣ събития допринесоха твърде много за затвърдяване у българина още по-дълбоко това здраво национално съзнание за отношението му къмъ държавата и нейнитѣ задачи. Всички днесъ трѣбва да бждемъ доволни, че у българина и въ последното българско село залегна здраво свѣтлата и благотворна мисль, че държавата е неговъ, че тя работи неуморно за неговото благополучие и за неговото благоденствие, че тя работи за неговото материално и духовно съвършенство, че тя е най-близо до неговото стопанско катаклизъмъ, че тя работи за неговото културно издигане, че съ осъществяване на националнитѣ идеали тя разширява неговитѣ стопански и духовни простори, че тя е неговата надежда и неговото упование, че тя е неговата сждба.

Г-да народни представители! Вече петъ години бюджетопроектитѣ, които ежегодно ви представямъ, се вдъхновяватъ отъ основната идея — да се направи всичко, което е въ нашитѣ финансови възможности, за да бжде приспособяванъ българскиятъ държавенъ апаратъ въ всички свои проявления къмъ специфичния динамизъмъ на сегашното велико време. Цѣлата държавна машина трѣбва най-хармонично да бжде насочена къмъ най-главната и най-съществена задача на нашата държава, която е: да защитимъ безусловно съ всички сили и срѣдства духовнитѣ и материалнитѣ устои на нашето национално обединение. Това е една сложна система отъ проблеми, която всѣко държавно управление трѣбва своевременно да начертае и своевременно да разреши. Азъ и моитѣ колеги се постаряхме всѣчески да избѣгнемъ въ представения бюджетопроектъ всички излишни разходи. Азъ нѣма да се спирамъ на разходите за техническото съвършенство на армията, чиято необходимостъ е очевидна, но азъ ще се спра съ две думи на благоустройственитѣ и просвѣтни разходи въ новоприсѣдиненитѣ земи къмъ майката-Родина. България е рождената майка, тя е истинската майка за тѣхъ, и нека нейнитѣ приобщени чада разбератъ много добре разликата между рождената майка и натрапената мачеха. Независимо отъ всички директни изгоди за нашитѣ приобщени братя, този начинъ на действие съдържа въ себе си и една по-дълбока обществено-политическа целесъобразностъ.

Г-да народни представители! Онова, което България придоби, както и по силата на милостивата и справедлива сждба, както казахъ, така и възъ основа на изобилно продължата кръвъ презъ вѣкове и въ продължение на тритѣ войни за обединението на нашия народъ, е едно национално достойнство, което не може въ никой случай да бжде измѣрвано съ никакви финансови срѣдства. На правителството, възглавявано отъ министъръ-председателя г. проф. Богданъ Филковъ, и на XXV Народно събрание сждбата отреди да несѣятъ историческата отговорностъ и бдятъ денонощно за сѣдбинитѣ на народа ни въ тия решителни моменти на една упорита и тежка война. Ние и вие можемъ, обаче, съ спокойна съвѣсть и съ открити чела да застанемъ предъ българския народъ, който, увѣренъ съмъ, съ ржка на съдцето си, съ тежка тѣга за епичнитѣ борби на народа ни въ миналото и съ затаенъ дѣхъ и благоговение къмъ стотицитѣ хиляди свидни свои жертви, ще ни подкрепи въ усилията ни да реализираме и затвърдимъ осъщественитѣ ни национални идеали, защото това сж усилия за отстояване справедливитѣ вѣковни въжделения на единъ честенъ, трудолюбивъ, миролюбивъ и благонадежденъ народъ, който абсолютно нищо чуждо не желае, но който има право да отстава своитѣ народностни и езикови, справедливи и минимални права — права и принципи, безъ зачитането на които никога не би имало траенъ и благодатенъ миръ и спокойствие за човѣчеството. (Продължителни ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Държавното ржководство въ тия критични и сждбоносни времена е било и ще бжде винаги на поста си и е взело и ще вземе всички мѣрки, които се налагатъ, за да се защитятъ въ максималенъ раз-

мѣръ наложителнитѣ държавни задачи. То разчита на българския народъ, че той, както винаги, обичащъ съ всеотдайностъ своята държава и неподдаващъ се на никакви пораженски внушения, ще ѝ дава винаги своята максимална подкрепа съ твърдото убеждение, че така той най-добре ще изгради и своето и на поколѣнието си сигурно бждещо благополучие.

Г-да народни представители! Този бюджетъ се работи подъ знака на едно твърдо желание да се направи всичко възможно, за да се отговори на наложителнитѣ въ момента нужди. Като се прибави къмъ тази здрава материална основа и високиятъ възторженъ духъ на младитѣ български поколѣния и на цѣлия български народъ, азъ съмъ-тамъ, че всички ние ще имаме основание да кажемъ, че достойно сме изпълнили своя дѣлътъ, чрезъ гласуване на предложения бюджетопроектъ.

Нека при разглеждането и гласуването му не забравяме, че великитѣ сѣпки на нашитѣ голѣми духовни водачи отъ епохата на възраждането ще могатъ спокойно да си отдѣхнатъ, че тѣхнитѣ благороденъ блѣнъ за националното величие и обединение на България е не само осъщественъ, но и достойно защитенъ. Нека не забравяме и могѣщия задгробенъ духъ на 300.000 доблестни български синове, паднали по браннитѣ полета презъ тритѣ последни войни и очертали съ коститѣ си границитѣ на обединена България, който духъ ни зове къмъ всеотдайна защита на достигнатитѣ национални идеали. И най-после нека да не забравяме, че повече отъ 2 милиона новоприсѣдинени братя, заедно съ цѣлокупния български народъ, възторжено желаятъ да живѣе и пребжде презъ вѣковетѣ обединена и цѣлокупна България, да живѣе обединениятъ български народъ и неговиятъ мѣдъръ и достоенъ водачъ Негово Величество Царъ Борисъ III. (Бурни и дълго продължаващи ржкоплѣскания и гласове „Браво“). Г-нъ министърътъ на финанситѣ отива на мѣстото си всрѣдъ нестихващи овации. Г-да министритѣ поздравяватъ г-на министра на финанситѣ).

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-да народни представители! Дневниятъ редъ е изчерпанъ.

Димитъръ Киревъ: Искамъ думата.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Димитъръ Киревъ.

Димитъръ Киревъ: Г-да народни представители! Поради голѣмия интересъ, който представлява речта на г-на министра на финанситѣ, и поради изобилнитѣ данни и печнитѣ мисли, които той ни наведе, речта трѣбва да проникне навсѣкжде въ нашата страна и да бжде ржководно начало на всички българи. Предлагамъ да бжде отпечатана тя въ 25.000 екземпляра.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Ще постава това предложение на гласуване.

Еню Клятевъ: Най-малко 50.000 екземпляра трѣбва да се отпечататъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Ще се отпечататъ споредъ нуждитѣ. Които г-да народни представители приематъ предложението на народния представител г-нъ Димитъръ Киревъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! Понеже ще се наложи Народното събрание да заседава и презъ ваканционния месецъ, между 28 декемврий и 28 януарий, съгласно членове 127 и 129 отъ конституцията, необходимо е съгласието на Народното събрание за това.

Ще поставя на гласуване. Които г-да народни представители сж съгласни засѣданията на Народното събрание да продължатъ и презъ ваканционния месецъ, между 28 декемврий и 28 януарий, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

За засѣнанieto утре, 25 декемврий, 15 часътъ, въ съгласие съ правителството, ви предлагамъ следния дневенъ редъ:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година — продължение на разискванията.

Които г-да народни представители приематъ предложения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварямъ засѣданието.

(Затворено въ 20 ч. 15 м.)

Подпредседателъ: **ДИМИТЪРЪ ПЕШЕВЪ**

Секретари: { **АЛЕКСАНДЪРЪ ЗАГОРОВЪ**
 { **ИВАНЪ МИНКОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ**

ЗАКОНЪ

за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година

Членъ 1. Разрешава се на министритъ да произвеждатъ, съгласно съ законитъ на държавата, презъ 1943 бюджетна година, разходитъ, показани въ таблицитъ къмъ настоящия законъ, за 21.714.000.000 лева, а именно:

	Редовни разходи	Извънред. разходи	Всичко лева
1. По Върховното правителство	195.000.000	—	195.000.000
2. „ Държавнитъ дългове	2.934.800.000	5.200.000	2.940.000.000
3. „ Върховната и областнитъ смѣтни палати	42.335.000	—	42.335.000
4. „ Министерството на външ. работи и на изповѣданията:			
а) Министерството	126.480.000	—	126.480.000
б) Българска православна църква	164.530.000	—	164.530.000
5. „ Министерството на вътр. работи и народното здраве:			
а) Администрация и полиция	1.242.380.000	8.000.000	1.250.380.000
б) Главна дирекция на народното здраве	619.900.000	54.500.000	674.400.000
6. „ Министерството на народното просвѣщение	1.971.600.000	—	1.971.600.000
7. „ Министерството на финанситъ	549.800.000	400.200.000	950.000.000
8. „ Министерството на правосъдието	349.260.000	—	349.260.000
9. „ Министерството на войната	7.267.200.000	1.588.800.000	8.856.000.000
10. „ Министерството на търговията, промишлеността и труда	241.000.000	—	241.000.000
11. „ Министерството на земедѣлието и държавнитъ имоти	1.564.000.000	—	1.564.000.000
12. „ Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството	529.600.000	45.000.000	574.600.000
13. „ Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ — Главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ	590.000.000	112.500.000	702.500.000
14. За процентно възнаграждение за поскупване на живота и месечно възнаграждение за деца, включително и за тия при народнитъ театри и духовнитъ семинарии — София и Пловдивъ	1.111.915.000	—	1.111.915.000
Кредитътъ по точка 14 се разпредѣля по министерства и дирекции, споредъ нуждитъ имъ, отъ Министерския съветъ, по докладъ на Министра на финанситъ и съгласно това разпредѣление се усилятъ съответнитъ кредити за заплати.			
Всичко . .	19.499.800.000	2.214.200.000	21.714.000.000

Членъ 2. За покриване разходите по чл. 1 отъ настоящия законъ, министритъ се задължаватъ да събиратъ, споредъ законитъ на държавата, презъ 1943 бюджетна година, приходитъ, показани въ таблицата къмъ настоящия законъ, на сума 21.714.457.584 лева, а именно:

	л е в а
1. Прѣки данъци	3.195.000.000
2. Косвени данъци:	
а) отъ митницитъ	2.262.100.000
б) отъ акцизитъ	6.066.000.000
в) отъ такси и берии	210.000.000
г) отъ гербовъ налогъ	950.000.000
3. Глоби и конфискации	220.000.000
4. Държавни привилегии (монополи)	500.000.000
5. Приходи отъ сключени бюджети	172.000.000
6. Приходи отъ държавни предприятия:	
а) отъ държавнитъ мини	50.000.000
б) отъ желѣзницитъ и пристанищата	180.456.584
в) отъ пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ	648.200.000
г) отъ Държавната печатница	65.000.000
д) отъ Държавната лотария	60.000.000
е) отъ минерални бани и извори	22.000.000
ж) отъ държавнитъ гори	230.000.000
7. Приходи за заплати на учителитъ, на селскитъ участъкови медицински лѣкари и др.	953.500.000
8. Разни административни и други приходи	4.084.070.000
9. Извънредни приходи	1.510.000.000
10. Отъ заеми	5.200.000
11. Приходи отъ нетрансфериранитъ суми по службата на външнитъ държавни заеми	330.931.000
Всичко	21.714.457.584

Членъ 3. Оставатъ въ сила и действие и презъ 1943 бюджетна година:

а) постановленията на чл. 11 отъ закона за бюджета на държавата за 1941 бюджетна година;

б) постановленията на чл. чл. 11 и 18 отъ закона за допълнителния бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1941 бюджетна година (Д. в., брой 116, отъ 30. V. 1941 г.) и чл. 10 отъ закона за допълнителния бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1941 бюджетна година (Д. в., брой 154, отъ 17. VII. 1941 г.).

Членъ 4. Такситъ, които епархийскитъ духовни съвети събиратъ въ полза на държавното съкровище, съгласно алинея IV на чл. 39 отъ закона за бюджета на държавата за 1933/1934 финансова година, отъ 1 януарий 1943 г. оставатъ въ полза на епархийскитъ каси.

Членъ 5. Командированитѣ свещеници въ освободенитѣ презъ 1941 година земи, когато командированитѣ имъ въ тѣзи земи траятъ повече отъ 45 дни, получаватъ временно процентно увеличение на заплатитѣ си и временно добавъчно възнаграждение за семейно положение, каквото получаватъ постояннитѣ служители въ тѣзи земи (Д. в., брой 199, отъ 9 септемврий 1941 г.), а на командированитѣ въ Бѣломорската областъ, се плащатъ и порционни и квартирни пари по чл. 2 отъ закона за облекчение материалното положение на държавнитѣ, общински и други служители въ Царството (Д. в., брой 145, отъ 6 юлий 1942 г.) и възнаграждението по чл. 3 отъ сѣщия законъ, ако съпругата и децата живѣятъ съ тѣхъ въ Бѣломорската областъ.

Членъ 6. Предвиденитѣ въ бюджетитѣ на всички министерства, дирекции и фондове, включително и автономнитѣ учреждения (банки, мини, общини и други) архитектурни служби, сѣ подчинени, въ техническо отношение, на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството — Дирекция за архитектурни строежи.

Проектитѣ и поемнитѣ книжа за всички архитектурни строежи, изхождащи отъ тѣзи служби, съ изключение на специалнитѣ строежи по Министерството на войната, подлежатъ на одобрение отъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Техническитѣ служители при горнитѣ служби се назначаватъ и уволняватъ отъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството, по предложение на съответнитѣ министерства.

Членъ 7. Постановленията на чл. чл. 3, 4, 5 и 6 отъ този законъ оставатъ въ сила и действие до отмѣненіето имъ съ законъ.